

A SZOCIÁLIS MUNKA ÚTJÁN

ESZTERGÁR LAJOS

KULTÚRA KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET, MAYER A. GÉZA ÉS TÁRSAI,
PÉCS.

Nehéz viszonyok között indul útjára ez a beszámoló. Nyugtalanság tölti el a világot, háború tüze hamvasztja el a kultúra létesítményeit. A kétes jövő lehetőségeinek légkörében csüggedés száll a tömegre. A csüggedés és pesszimizmus tövisei között utat kell vágni az önbizalom, megerősödés és aktivitás felé, hogy a nemzet életerejét a viharok között ellenállóvá tegye.

A nemzetet a külpolitikai események hatásain túl belső megoldásokra váró és az elmúlt évtizedekből örökségképpen visszahagyott szociális és gazdasági kérdések foglalkoztatják. Állandó a vád, hogy sem a kormány, sem a vezető társadalmi rétegek a szociális problémák érdekében nem tesznek semmit, illetőleg a kiadott intézkedések inkább eszmeiek, mert a gyakorlatban nem nyernek alkalmazást. Akik e vádakot hangoztatják, azok vagy tájékozatlanok, vagy pedig tendenciózusan szemet hunynak azok előtt a nagy erőfeszítések előtt, amelyeket a kormány a helyzet megjavítása érdekében kezdeményezett és folyamatba tett. Csendben, reklám nélkül kezdődött e nehéz ugartörés. A kezdeményezésnek le kellett győznie az útja elé tornyosuló akadályok tömegét, olyan területeken kellett utat nyitni, amelyeket az érdekek ingoványa és a megértetlenség szakadécai tarkítottak a nagy bizal-

matlansággal együtt, amely a népnek azt a réteget öntötte el, amelynek érdekében a segítség, a helyzetjavítás történt.

Nagyszabású elgondolások tervek nem alkalmasak sem a kísérletezés, sem a kezdés stádiumában a nagy nyilvánosság előtti szereplésre. A kezdeményezéseknek, újításoknak megvannak a gyermekbetegségei, fogyatkozásai, amelyeket részben az érdekek, részben a napi politika felhasználhat arra, hogy a tett intézkedésekkel, kezdeményezésekkel szemben bizalmatlanságot keltsen. Sok Scillát és Karibdiszt kell kikerülni, tömérdek nehézséget, kételkedést, rosszindulatot kell legyőzni, míg egy terv a megvalósítás útján abba a stádiumba kerül, hogy létezése le nem tagadható, az elért eredmények le nem kicsinyelhetők és nem diszkreditálhatók.

E beszámoló a megtörtént nehéz ugartörést jelenti, melybe a biztató jövő ígérete, az első vetés gyümölcse sarjadt. További munkára, segítő készségre van szükség azonban, hogy általánossá váljék a munkaeredmény.

Ez a beszámoló azoknak szól, akik a mostani viharverések között olyan helyzetben szeretnék látni a nemzetet, hogy adott alkalommal fogyasztás nélkül megvédhesse érdekeit. Akik a nemzet jövőjét féltik és a problémák megoldásának nehéz munkájából részt kérnek, azok segíteni fognak, hogy a nemzet egyes tagjaira szakadt terhekből levehessék a felesleget.

E beszámoló a kormányzat nagy erőfeszítésének, áldozatkészségének és a problémák meg-

oldására irányuló akaratának bizonyítéka. A problémák hangoztatása a hiányok kiélezése, a megoldások követelése és sürgetése egyszerű, könnyű és népszerűséget ígérő szólam lehet, azonban ettől még nagyon távol állanak a megvalósulás területei. Más a szó és más a tett. A népnek problémák kátyújába ragadt szekerét nehéz munkával lehet kiemelni. A rosszindulat mindig talál elgáncsolni valót. Lesznek, akik ebben a munkában politikai érdekből, sértett hiúságból, mellőzöttségből stb. megtalálják a hasogatható hajszálat, az ellenérveket és iparkodnak lekicsinyelni, hiányosnak, elégtelennek, fogyatékosnak stb. feltüntetni. Lesznek, akik teóriákkal próbálják a munka eredményét kisebbiteni. Ám tegyék! A rosszindulat, az elgáncsolási szándék legfeljebb eszmei síkon fog maradni. A nép széles rétegei, akiknek a megkezdett munka a sárkunyhók helyett emberi, napsugaras lakást biztosít, s akiknek udvara benépesül háziállatokkal, nem a prédikátoroknak, nem az agitátoroknak hisz, hanem azoknak, akik nyomorúságát megszüntették.

Akik látták a nélkülöző családokat, akik találkoztak a nyomorúsággal, szenvedéssel és akik értéket látnak a nemzethez tartozó egyénekben és családokban, azok segítőkészséggel jelentkeznek az illetékes kormányzati tényezőknél a munka kiszélesítésére és előrevitelére. A rosszindulat, gáncsoskodás, kákán csomó keresés ezzel a segíteni akarással szemben erőtlen marad.

E beszámoló vázlatszerű, mert a tájékoztatás

a feladata. Minden részéhez terjedelmes tanulmányt lehetne kapcsolni. Az illetékes körök nem társadalmi és gazdasági teóriákra kíváncsiak, hanem a konkrét eredmények rövidre fogott megismerésére. Ezt a célt iparkodik betölteni.

Az eddig elért munkaeredmény azoknak az érdeme, akik a nehéz úttörésre vállalkoztak. A Miniszterelnök és Belügyminiszter uraknak segítő társakra volt szükségük, akik megértették intenciójukat és vállalkoztak a rendkívül nehéz feladat megoldására. Az anyagi eszközök előteremtése a Miniszterelnök és Belügyminiszter urak feladata volt, annak azonban gyakorlatban való alkalmazása, felhasználása elsősorban Szatmár vármegye nagy alispánjára Streicher Andorra várt, aki nehéz munkával vármegyéje lakosságának igen tekintélyes részét kitevő mezőgazdasági munkásság sorsába avatkozott és őket abba a helyzetbe hozta, hogy fejlődésképes, önálló egzisztenciák sorába kerülhessenek. Munkája nyomán a sárviskókat, a dohos, egészségtelen lakásokat felváltják az egészséges, tulipános díszítésű magyar házak, a düledező, roskadozó fészerek helyét elfoglalják az okszerű gazdasági épületek, benépesül az udvar baromfival, háziállatokkal. Streicher Andor munkája új fejezetet nyitott megyéje történetében.

Nem mulasztható el, hogy mellette említést ne nyerjenek munkatársai, akik hatalmas, nehéz munkájukkal a kritika és kétkedés óráiban ott dolgoztak mellette a magyar nép sorsának megjavításán törhetetlen magyar hittel.

A kormányzat nagy célkitűzéseinek megvalósításában vitéz Horvát István, Baranya vármegye alispánja, a hulló magyarság földjén szövetkezeti munka útján az áttelepítés nehéz, felelősségteljes munkáját indította meg. A beköltözőkkel szemben tanúsított ellenszenv leküzdése, az átplántált családok gyökérverése, a sokgyermekkel szembeni előítélet leküzdése, a gyermek-áldás nemzeti, családi örömeinek visszaállítása az igazi közigazgatási feladat, mely nem papírformákon éli ki magát, hanem hozza a magyar életet.

A kezdeményezések során nem hagyható figyelmen kívül a falusi nincstelen lakosság gazdasági megerősítése mellett a városi nincstelen lakosságnak önálló kiségzisztenciákká fejlesztése érdekében Pécs városában folyamatba tett munka. A város közönsége áldozatkészségével Makay István polgármester a városi proletariátus felszámolásához vezető utat nyitotta meg. A kezdeményezés bizonyítékokat szolgáltatott arra, hogy a városi nincstelenek problémáinak megoldására is van lehetőség, ha az ehhez szükséges áldozatkészség és érzék nem hiányzik.

E munka nem tekint vissza nagy múltra. Ami történt azonban, már elegendő arra, hogy az eredményeket lemérhessék és abból a konzekvenciákat levonhassák. A beszámoló július végén elért állapót rögzíti meg. A munka folyamatban van, a július végi számok a közbejött rendkívüli viszonyok ellenére emelkedtek, s minden emelkedő szám jelenti a magyar nincstelenek számának csökken-

tését és emeli azoknak a számát, akik a magyar nemzet fenntartásához anyagiakkal is hozzájárulhatnak. A haladás, a gazdasági és társadalmi emelkedés lépésről-lépésre közelebb visz nehéz munka és küzdelmek árán az új magyar élet kibontakozásához.

Pécs, 1939. szeptember 30.

Esztergár Lajos.

I

A megnagyobbodott ország megoldandó feladatai között első helyen állanak a szociális problémák. A helyes megoldás érdekében a problémák között különbséget kell tenni azonban a szerint, hogy a megoldásokat a lakosság mely rétegénél, milyen társadalmi kategóriáknál kell kezdeni. Ebből a szempontból első helyen a mezőgazdasággal foglalkozó falusi, tanyai lakosság szociális problémái állanak. Az agrárlakosságot érintő szociális problémák mennyiségileg és minőségileg a nagy szám következtében előtérbe nyomulnak és követelik a megoldást. Az agrárlakosság speciális adottságai indokolják azt, hogy a magyar szociálpolitika körülményeihez igazodjék. A magyar szociálpolitikának tehát speciálisan magyar légkörben kell maradnia és az agrárlakosság körében mutatkozó szociális problémák megoldásával kell foglalkoznia anélkül, hogy az ipari munkásság érdekeit elhanyagolná. E feladat megoldása azért rendkívül bonyolult, mert a mezőgazdasággal foglalkozó széles népréteg egymás munkájával, érdekeivel, helyzetével át van szöve. Egyik rétegben tett intézkedések éreztetik hatásukat a velük természetesen kapcsolatban álló többi társadalmi réteggel. A mezőgazdasági proletariátus nyomora kihat a kis-, közép-, sőt még a nagybirtokosok

termelési viszonyaira is. A mezőgazdasági proletariátus helyzetén való könnyítés pedig egyben lehetővé teszi a termelés fokozását.

A magyar agrárlakosság szociálpolitikai helyzete megjavításának a teherviselés határt szab és megadja magyarázatát annak, hogy az ország lakosságának legnagyobb részét felölelő szociálpolitika nem maradhat kizárólag csak egy társadalmi rétegnek, a mezőgazdasági munkások helyzetének megjavításánál, hanem kénytelen kiterjeszteni működését a kisbirtokosokra, sőt a közép-birtokosokra is. Az agrárlakosság jóléte az ország közbiztonságát, nyugalmát biztosítja, továbbá védelmi érdekeit szolgálja, ezért fontos és indokolt, hogy a szociális problémák, mint fontos belügyi kérdések, a megoldás stádiumába jussanak.

A közvélemény a szociálpolitikát sokszor összetéveszti a karitással. A szociálpolitika a társadalom gyengébb rétegének gazdasági megerősítésére törekszik. Célja, a nincstelenek önálló egzisztenciákká fejlesztése. A legmélyebben fekvő társadalmi réteg termelő képességét építi ki, s így azt a népréteget, amely ma a közület támogatását igényeli, mert különben létfenntartása veszélybe kerül, a közterhek viselésére teszi alkalmassá. Tehát az eltartottból eltartó lesz.

Ezzel szemben minden olyan közhatósági, egyházi, társadalmi, vagy egyéni támogatás, mely az egyoldalú adásban jelentkezik, karitatív munkát végez. Nyújtsanak támogatásként keveset, vagy sokat, a közhatóság, egyházak, társadalom, vagy az egyének, adják szervezeten, vagy szervezetle-

nül, minthogy egyoldalú adást végeznek, vagy esetleg látszólagos vizontszolgáltatás ellenében juttatnak javakat, csupán a karitatív segítség keretei között maradnak.

A szociálpolitikát a karitász fölé az emeli, hogy nem egyoldalú adásban fejt ki hatását, hanem közreműködik a problémák sújtotta népréteg egyéneivel olyan irányban, hogy kiemelje őket abból az állapotból, mely a támogatást, az egyoldalú adást indokolná. A szociálpolitika nem osztogató rendszer, hanem módszeres munka. A szükséges eszközöket használatba adja, beállítja azokat a termelő munkába és ezzel lehetővé teszi, hogy a munkaképesek munkájukkal részt vegyenek a javak előállításában, s így a javak számának emelésében megnyíljék a lehetőség a javaknak egy-egy fejre eső nagyobb juttatására. A lehetőségeket megnyitja, hogy az egyéneknek szorgalma és leleményessége érvényesüljön és ezen a réven önálló egzisztenciává fejlődjék.

A szociális problémák helyes megoldása a helyzet vizsgálatának és feltárásának birtokában kezdhető el. A problémák nem friss keletűek, sok évtized mulasztásának következményei. Létezésük nem írható a mai vezető társadalmi rétegek terhére, azokat örökségképpen kapta. Feltárásuk és felismerésük nem vádolhatja a jelenlegi generációt. A szociális problémákkal helyesen kell foglalkozni, mert a sokszor, tendenciózusan ferdén tájékoztatott közvélemény meg kell, hogy kapja az igazi képet. Csak a jól tájékoztatott közvélemény teszi lehetővé, hogy a problémák meg-

oldását az arra hivatott szervek a leggyorsabb ütemben eszközölhessék.

A problémák megoldása összefogást igényel. A kormányzatnak, a helyi közigazgatási hatóságoknak, egyházaknak, társadalomnak összefogott ereje lehetővé teszi, hogy a problémák keletkezésének idejével szemben, a legrövidebb idő alatt kiküszöböltessenek a fennálló hiányok és viszonylagos megelégedés váltsa fel a mai sok panaszra okot adó helyzetet. Fel kell tehát hagyni az eddig tapasztalt kényelmesebb magatartással, amely abban jelentkezik, hogy minden ilyen irányú feladatot a kormányra, közigazgatásra hárítanak. A kormányzat részéről megnyilatkozó készség valósággá csak úgy válhatik, ha az egyházak és a társadalom ereje csatlakozik a közhatalomhoz és ez a hármas tényező együtt száll harcba a - nemzet életerejét gyengítő, sokszor aláásó - problémákkal.

II.

A szociális problémák megoldásával kapcsolatban eddig kiadott rendelkezések áttekintése azt mutatja, hogy a rendezés nem történt átfogó nemzet- és szociálpolitikai célkitűzésekkel, hanem egy-egy jelentkező feladatot iparkodtak jól-rosszul rendezni. A problémák lényegesen csökkent[^]hetők lettek volna, ha azok iránt meg lett volna a társadalomban a kellő fogékonyság. Ez azonban hiányzott és – következményképp – a kiadott legjobb rendeletek sem váltották ki a gyakorlatban a kívánt hatást.

A közigazgatás sem mutatott a problémák iránt kellő fogékonyságot. Magyarázata abban az averzióban található, melyet a középosztály érzett a szociális hiányokat kihangsúlyozó és a nemzeti alapot megtagadó nemzetközi szociáldemokráciával szemben. A magyar középosztály, tisztviselő osztály, ha a „szociális problémák” kifejezést hallotta, azt a szociáldemokráciával azonosította és minden ilyen törekvést, mint a nemzeti önállóság, a nemzeti lét, a keresztény elv megtagadását és a nemzetköziséget valló irányzatnak megnyilatkozását tekintette. Ezzel magyarázható, hogy a közigazgatás még akkor sem tudta leküzdeni ellen-szenvét, amikor e problémák már kiestek a szociáldemokrácia agitációs eszközei közül. Mire pedig e problémák nemzeti jelentőségére ébredtek, kidagadtak a helyi eszközökkel orvosolható keretek közül és nemzeti, sőt a lét és nemlét kérdésének problémájává folytak össze.

Akadályja volt továbbá a kérdés előrevitelének az a körülmény is, hogy a szociális problémákkal foglalkozó, középosztályhoz tartozó egyének a múltban kritikát, lenézést, megszólást, társadalmi konvenciók egyéb hiányait voltak kénytelenek elszenvedni. Ezért e gondolatkörtől a vezető társadalmi réteg távol maradt.

A közigazgatási körökben rossz hangzásúvá jött e feladatkört az a sok visszaélés is, mely a szociális problémáknak közigazgatási úton való megoldásához kapcsolódott és végül nem kis szerepet játszott e tartózkodásban az a körülmény, hogy a szociális problémáktól sújtott népréteg

kielégítése, a bajok orvoslása sohasem történt kellő mértékben. A kielégítetlenek gyanúsításai, panaszai, továbbá a problémákkal járó áldozatok miatt javaikban érintett tehetősek magatartása, kellemetlenkedései visszatartották az intézkedésre hivatott köröket a kérdések jó, gyors és helyes megoldásától. Minthogy a polgári társadalom szociális kultúrája hiányos volt, a szociális feladatkör a közigazgatásba nem illeszkedett be szervesen, az intézkedő közigazgatási tisztviselők kellő védelemben, megfelelő társadalmi és hivatali támogatásban nem részesültek, ezt a feladatkört büntető állomásnak tekintették, amitől iparkodtak tőlük telhetőleg legrövidebb időn belül szabadulni és csak annyit tettek, amennyit a szorosan vett hivatali kötelességük rájuk rótt. A problémák végezték romboló munkájukat, mélyre vájták magukat a nemzet testébe és olyan fekélyeket okoztak, amelyek meggyógyítása ma már nem odázható el.

III.

A szociális problémák létezése szükségessé teszi az orvoslást, orvosolni azonban csak vizsgálódás után lehet. A szociális problémáknál sajátosságán megvan a korreláció. Itt látható beigazolvva az a közmondás, hogy az egyik baj vonzza a másikat. A bajok sorozatában láncolat épül ki. Az egyesek szociális hiánya nemcsak az egyént, nemcsak azt a társadalmi réteget érinti, amelybe az egyén tartozik, hanem az azonos természetű szociális bajok következményei átcsapnak a velük

érintkező társadalmi rétegekre is. A szegénység miatt beállt fogyasztási csökkenés hatása végigmegy a többi társadalmi osztályokon, az iparosok, kereskedők, gazdák értékesítési nehézségekkel küzdenek, és az állam háztartásának bevételei csökkennek.

A szociális hiányok pótlása nem egyszerű feladat. Az intézkedéseknél, tervek elkészítésénél állandóan figyelemmel kell lenni a korrelációkra, mert könnyen előfordulhat, hogy míg egyik oldalon javítási szándékkal intézkednek, a másik oldalon az intézkedés kárt okoz. Alapos felkészültség, a szociális hiányok áttekintése és felismerése, a javítás gyors alkalmazása segíthet.

A gyógyítást csak nyugodt atmoszférában, politikamentesen lehet végezni. A nemzeti érdekek azt követelik, hogy a pártpolitika hagyja érintetlenül a szociálpolitika alkalmazásának területét. Ne legyenek a szociális problémák az a horog, melyet a tömeg igényeinek felfokozásával bekap.¹ Amíg a különböző pártok versenyt futnak a tömegért, amíg semmiféle eszköztől vissza nem riadnak, hogy a tömeg szimpátiáját maguknak megszerezzék és e célért a szociális hiányokat fájóbban színezik ki, mint valójában vannak és míg a tömeget indokolatlan igényekkel töltik el, addig a bajok nyugodt orvoslásáról beszélni nem lehet. A problémák megoldását tehát csak politikai hullámverésmentes légkörben lehet végrehajtani.

Az intézkedések kétirányúak: egyfelől az élet infernóját kell kitisztítani, másfelől a meggyengült egzisztenciákat kell megerősíteni.

IV.

A leggyorsabb ütemben a proletariátus kérdését kell megoldani. A hangsúly nemzeti és szociálpolitikai szempontból a fontosabb falusi proletariátus kérdésének megoldásán nyugszik. A falu' proletariátusának a faluban való megkötése márly lehetővé teszi a városi proletariátus felszámolását is. A város felé áramlás a mezőgazdasági munkás-ság csökkenését idézi elő, a városokban pedig olyan munkástartalékhadsereget eredményez, ami a munkabér romlásával a városi munkás életszín-vonalának csökkentését idézi elő. A korrelációk itt is érezhetők. A városok lakossága számának emelkedése nem ad megnyugtató képet, mert az iparosodás, a városi munkaalkalmak nem haladnak olyan irányban, mint amilyen tempóban a be-áramlás folyik. Tehát az ínség, az ezzel kapcsolatos nyugtalanság a lakosság növekedésével együtt polgárjogot kap a városokban. Ez a tünet általános, az egész világon észlelhető és talán Magyarországon kisebbfokú, mint a többi országokban.

A falusi lakosság minden rétegének megvannak a szociális problémái. Az első helyet foglalják el a gyengébb társadalmi rétegeknek, a mezőgazdasági munkásoknak, cselédeknek, napszámosoknak, más szóval a falu nincstelenjeinek problémái. Ha összehasonlítást lehet tenni a falu és város szegénysége között, azt kell megállapítani, hogy a falusij szegénység kietlenebb, reménytelenebb, mint a városi. A falvakban nagyobb a közöny, nagyobb az önzés és éppen azért a szegényeknek helyzete

sokkal nehezebb, több nélkülözést kénytelenek elviselni, mint a városiak. A városokban nagy tömegek élnek együtt, ahol mindig van szószólója a szegénységnek. A szegénységben rejlő feszítő erő csökkentését iparkodnak biztosítani az egyházak, a társadalom és a hatóságok. A falusi lakosság, különösen pedig a kisebb falvakban szétszórt tanyavilágban élők között az érintkezés ritka és lassú, kevésbé fogékonyak a nélkülözés iránt, a szegénységet előidéző okot a szegénységben élő személy hibájának ítélik és ezért a támogatástól is inkább elzárkóznak. A szétszórtság, távolság tompítja a szociális érzéket.

A falusi lakosság problémái kicsúcsosodnak az elsőrendű szükségletek hiánya körül. Megélhetés, munkaalkalom, lakáskérdés, ruházat, élelmezés és a közegészség kérdése azok, amelyekhez a falusi lakosság problémái kapcsolódnak.

A falusi lakosság munkanélkülisége majdnem annyit vitatott kérdés, mint az egyke kérdése. Hatalmas statisztikai anyag, sok eszme-futtatás, kísérlet, feltevés és definíció kapcsolódik hozzá. Megállapíthatják, hogy mi a konjunkturális munkanélküliséget és mi a strukturális munkanélküliséget előidéző ok stb. – Egyet tényként, kell megállapítani, hogy a falusi lakosság életében a munkanélküliség problémája mindig jelentkezik. Csak a feszítő ereje gyengül, vagy erősödik a termés eredményével fordított arányban. Télen a mezőgazdasági proletariátus kis kivétellel munka nélkül marad, és mivel a munkaszezon alatti keresetük nem fedezi szükségletüket, a

kényszer munkaszünet alatt a nélkülözés különféle fokán esnek át. Ez adja magyarázatát a városok felé özönlésnek, ahol még a strukturális munkanélküliség esetén is hatósági intézkedések biztosítják a tengődési minimumot.

Általában – a statisztikusok szerint – a falusi munkásság életszínvonala csökkent. Az, idénymunkások keresete lényegesen alatta marad a régi kereseti viszonyoknak, erre a mezőgazdasági szerződések összehasonlítása nyújt bizonyítékot. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy ezeknek a társadalmi osztályoknak a keresete még a mindennapi megélhetést sem tudja biztosítani. Ha még ehhez a lakásprobléma kapcsolódik, ha bért kell a lakásért fizetni, akkor a megélhetésük veszélyben forog. Nyomorúságukat fokozza az a körülmény, hogy az általuk bérelhető lakások egészségtelenek, nedvesek és így csakhamar a nyomorúság ikertestvére, a betegség is bekopogtat. Tehát ennek a rétegnek a megsegítése rendkívül sürgős és fontos feladat. Az államhatalom iparkodik is javítani a helyzeten. A földbirtok-reformnak az volt a célja, hogy ezt a réteget megerősítse, önálló egzisztenciává tegye. FAKSZ kölcsönök révén próbálta az egészséges építkezést előmozdítani.

Társadalmi szempontból úgy a házhely kijelölése, mint a földhözjuttatás sok kívánni valót hagy maga után. A területek többnyire nem voltak alkalmasak arra a célra, amire kijelölték. A házhelyeket a falutól távol jelölték ki és ezzel számkivetettség érzetét hintették el, továbbá a

falusi lakosságban különben meglevő osztálygögot és gyűlöletet elmélyítették. Baj volt az is, hogy a kölcsönök lassan bonyolódtak le, a fedél alól kiszorult, házhelyhez juttatottak nem várhattak amíg a kölcsön megérkezik, ennek következtében] olyan házat építettek, amilyenre módjuk volt.' Egészen természetes, hogy nyomorúságukban csak nyomorúságos viskókat, egészségtelen lakásokat létesítettek.

A földhözjuttatás sem járt a kívánt eredménnyel. A földbirtokreform-törvény intenciója az volt, hogy a mezőgazdasági proletárokból önálló kisgazdát képezzen. A kapott földet az eszközök és forgótőke hiánya miatt nem tudja belterjesen művelni, vállalt kötelezettségének nem tud eleget tenni, az eredmény a nyomorúságban jelentkezik,! amit fokoz a társadalmi, gazdasági berendezkedésben hibát kereső elkeseredettség.

A problémák sorrendjén a táplálkozási hiányokat lehet megjelölni, mint olyanokat, amelyek igen sok komplikációnak forrásai. A falusi lakók, különösen a napszámosok, cselédek és más mezőgazdasági munkásrétegek megerőltető munkát végeznek. A munka idején „láttól-látig” vagy más néven virradattól vakulásig dolgoznak. A csenevész struktúrájuk mellett megerőltető munkát végeznek. A munka idején „láttól-látig”, vagy másnak. Főételük a kenyér és a tészta. Amíg a disznóhús tart, – már akinek módja van disznót hizlalni, – azt eszik, más húshoz nem igen jutnak, mert azért pénzt kell kiadni. Aki sertést nem tud vágni, az irracionális táplálkozás miatt kénytelen

silány tápértékű levessel megelégedni, legfeljebb káposztát, hagymát és burgonyát fogyasztanak. A falusi szegény néprétegnél a táplálkozás nem az erőgyűjtést, az elhasznált energia pótlását, hanem kizárólag az éhség csillapítását szolgálja. Olyan ételeket eszik, amelyeket sokáig emészt és így az éhséget későbbben érzi. Zöldségfélét egyáltalában nem esznek, a káposzta és burgonya mellett csak a hagyma szerepel étlapján. Az ilyen táplálkozás mellett végzett túlerőltető munka adja magyarázatát a korai megöregedésnek és elpusztulásnak.

A lakáskérdés és az élelmezés mellett jelentkezik úgy a felnőtteknél, mint a gyermekeknél, a ruházkodás problémája. A régi népviseletnek ma már alig látni a nyomát. Ünneplő viseletükről is lerí a szegénység. Keresetükből ruhaszükségletüket pótolni nem tudják. A magyar falvaknak nincsen meg az autarchikus berendezése, elfelejtették azt a munkát, amelynek segítségével a lerongyolódásnak elejét vehetnék. Lassan ugyanazokat a tüneteket mutatja a falu, mint a város proletárja. Minden gondolatát, minden energiáját leköti a falatért vívott küzdelem, kivesz belőle a szebb, jobb iránti érdeklődés. Politikai jellegű, vagy tudományos célt, vagy valóban segíteni akarást szolgáló szakmunkák hozzák felszínre a falusi lakosság egy tekintélyes részének ezt a nyomorúságos állapotát. Komoly közigazgatási, közgazdasági és társadalmi problémákkal foglalkozó tényezők vetik fel ezt a kérdést és sürgetik a megoldást.

Ebbe a sorba belekapcsolódnak, illetőleg ehhez az együtteshez társulnak a közegészségügyi problémák, amelyek a kenyérgkérdéssel szervesen összefüggnek. A közvélemény a falut egészséges életfeltételek talajának tartja. Ezzel szemben szomorú tényt mutat a statisztika, éppen a falun a morbus hungaricus, a tbc szedi leginkább áldozatait. A lakásviszonyok a szegényebb néposztálynál siralmasak. Nedves épületekben, többnyire egy szobában élnek le életüket, igen gyakran az apró háziállataikkal, – ha ilyenekkel rendelkeznek, – együtt. A tüzelőanyag hiánya miatt féltve őrzik a meleget, az ablakot beragasztják és óvakodnak a szellőztetéstől. A téli zsúfoltság, a levegőnek hiánya teszi érthetővé azt a sok betegséget, amit a falvakban, különösen a nincsteleneknél találunk. Ha az egyik családtag ragályos beteg, a fertőzés átterjed a család többi tagjaira is, mert nincs mód és lehetőség az elkülönítésre és a legprimitívebb egészségügyi szabályok betartására. Ilyen esetekben a közegészségügy szenved a szociális hiányok miatt. Nem egy esetben a szegényalapon rendelt gyógyszer azért marad hatástalan, mert hiányzik a meleg szoba, a tisztaság, a rendesebb táplálkozás.

A falu szociális problémáihoz hozzátartozik a falusi asszonyoknak háztartási tájékozatlansága és ismereteinek hiánya. A falu asszonyainak kell a család táplálékának elkészítéséről gondoskodni. A táplálkozás egyoldalúságáról már volt szó. Az asszony főzési területe rendkívül primitív és nem nyújt változatosságot. Figyelmen kívül hagyja

azokat a táplálkozási lehetőségeket, amelyek a főzelékfélékben jelentkeznek. Sajátságos tünet, hogy a konyhakerti növények termelésével a falusiak alig foglalkoznak. Bizonyos mértékig érthető, hogy minden termelvényt iparkodnak értékesíteni. Szükség van minden fillérre, mert a rendes kereset létfenntartásukhoz nem elegendő. Ez azonban nem nyújt kielégítő magyarázatot a racionális táplálkozás elhanyagolására. Meg kell tanítani, rá kell vezetni elsősorban a saját egészségük, testi erejük, munkabírásuk épségben tartásának fontosságára, hogy ehhez alkalmazkodjanak termelésükben.

Előfeltétele mindennek a házhelyhez, földhöz juttatás. A földnek akkorának kell lennie, hogy abból a család szükségleteit belterjes gazdálkodással biztosítani tudja. Ha ezek az előfeltételek biztosítva vannak, akkor a célszerű termelésre kell megtanítani. Van példa az országban, hogy az O. F. B. útján megfelelő földhöz juttatott család, a gazdasági ismeretek hiánya miatt külterjes gazdálkodást folytatott és a nyomorúsága régi állapotában maradt, míg a racionális gazdálkodás mellett háziszükségleteit a földdarab biztosíthatta volna.

Egy másik nagy kérdés: a falusi nincstelének a háziipari munkához való visszavezetése. Ma már sajnos, a szövés, fonás munkája csak szórványosan maradt meg. A falu lakossága, különösen a szegény réteg, rá van utalva olcsó gyári készítményekre. Legtöbbször még ezt sem tudják megvásárolni, hanem az ócskapiacon elégitik ki ruha-

szükségleteiket. Mély igazságot tartalmaz az a közmondás, hogy a szegény ember vásárol legdrágábban, mert a meglevő kevés pénzből kénytelen kielégíteni szükségleteit, az olcsó anyag hamarabb tönkremegy, s újra előáll a hiány, amit pótolni kell. A szövéshez, fonáshoz visszavezetés, az ehhez szükséges kender-, len-, gyapjútermelés nem tartozik a megoldhatatlan feladatok közé és a mellett, hogy nagy hiányt pótol, a hagyományos népviseletnek, így a nemzeti érzésnek további fenntartója és folytatója lehetne.

Igen nagy feladat a mezőgazdasági proletárok arra alkalmas részének kiscgazdákká nevelése. Telát szükség van arra, hogy a falu nincstelenjei használatra birtokba vehessenek egy akkora darab földterületet, mely racionális gazdálkodás me lett a család szükségleteit kielégíti.

Erre a fokozatra annál is inkább szükség van, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy olyan embernél, kinek javai azelőtt nem voltak, ha javakhoz jutott, azokat hibásan használta fel. A nagy nincstelenségből átmenetet és aklimatizálódást kell biztosítani, mert e nélkül könnyelmű gazdálkodás tárgya lesz az államhatalom részéről megerősítéssel juttatott birtok. A házhelyhez és kisebb birtokhoz juttatásnak szem előtt kell tartani a célszerűségi elveket és olyan helyeken kell ezeket juttatni, ahol egyéb mezőgazdasági munkaalkalmak is nyílnak. A nevelésnek arra kell irányulnia, hogy a házi szükségleteket elégítsék ki a ház körül elterülő bensőségekből, a napszámkeresetük-ből pedig az egyéb kiadásokat fedezzék.

E mellett a háziipari foglalkozás az a mód, amellyel pénzt biztosíthatna abban az időben, amikor munkalehetőség nem kínálkozik az időjárás miatt.

Felmerül az a kérdés, hogy a csak vázlatosan érintett és csak a feladatot megjelölő problémák megoldása a gyakorlatban miként vihető keresztül. Ma már túlhaladott álláspont a „lesz ahogy lesz” elve. A változott életviszonyok arra kényszerítettek az államhatalmat, hogy a rászoruló lakosságot ne hagyja magára, hanem siessen segítségéé. A megsegítés olyan feladat, amely meghaladja a magánosok, egyházak, társadalom és karitatív egyesületek munkáját. Ez ma már népvédelmi feladat és az államhatalom kötelessége.

Az intézkedéseknek a megnyugtatóban kell kifejezésre jutniok. A nyomorúság, a nélkülözés, az ínség nem vár, azonnali intézkedéseket követel ég még a hibás, de gyors intézkedéseknek is több az eredményük, mint a lassan folyó, nagyobb előkészítéseket igénylő orvoslásoknak. Példa éne a telepítés, amely természeténél fogva nem haladhat gyorsabb ütemben és e miatt a nincstelenek és ezen intézkedésektől sorsuk jobbrafordulását váró lakosságnak nincs is hozzá bizalma.

A közigazgatás szociális feladatát nem át utítja el, mert falai között még nem nyert e mtn. kakor polgárjogot. A közigazgatásra a bürokrácia és a formalizmus olyan béklyókat raknak, melyet a szociális munka természetével ellentétben állnak. Az intézkedésekhez jóváhagyások szükségese, a jóváhagyások közismerten lassan gördül

nek, így tehát minden intézkedés megkésetten érkezik.

A formalitások hosszú útja miatt az egyébként jó, helyes, esetleg hatásos intézkedések megnyugtató szempontjából erőtlenné válnak. A közigazgatásnak ilyen irányú munkája tehát nem hozza meg azt az eredményt, amelyet a nagy nyomor, szegénység tőle vár, sőt a kormányzat részéről különféle megnyilatkozásokban, gyűléseken, újságokban közzétett akaratának elmaradásáért az érdekeltek a kormányhatalom végrehajtó szervét, a közigazgatást okolják. A közigazgatási tisztviselők tehát két malomkő közé kerülnek és tehetetlenül őrlődnek fel a problémák súlya alatt. Ennek az állapotnak orvoslása nélkül a közigazgatási szervektől sem eredményes munkát, sem a kívánt nyugalmat, sem a kívánt néperővédelmet várni nem lehet.

Másik nagy nehézség jelentkezik a munkaközvetítés hiányában. Papíron megvan a szervezet, valójában azonban éppen az előbb felhozott okok miatt sok visszás helyzet keletkezik, pl. míg a¹ falu nincstelenjei a legnagyobb nyomorúságban tengődnek, a szomszédos uradalom a harmadik, negyedik megyéből szerzi munkásait. Sokszor 4-5 megyén át utaztatnak munkáscsoportokat, holott a munkáskeresőt és kínálat nyilvántartása esetén ezt gyorsabban, eredményesebben és leghatásosabban lehetne eszközölni a nélkül, hogy a család szétrobbanását vonná maga után. Köztudomású, hogy a munkáscsoportok, az úgynevezett sommás-munkások sokszor hónapokon át kénytelenek távol

élni családjuktól, 3-4 megye távolsága választja el őket.

Ki kell építeni a gazdasági szakoktatást. Ma már, hála Istennek, sok gazdasági szakiskola működik, a fiatalabb generáció, mely ezeket az iskolákat látogatja, felkészültebben néz szembe a problémákkal. A szakiskolák hallgatói azonban a tehetősebbek közül kerülnek ki, a falu nincstelenjei anyagiak hiánya miatt nem tudnak hozzájutni az itt nyújtott ismeretekhez. Községenként vándortanfolyam szervezésével, még pedig gyakorlati bemutatással összekapcsolt oktatással lehet segíteni. A konzervatív falusiak azt hiszik, amit látnak. A szemük elé állított példa, főképpen egy érdekelt falusi nincstelen lakos problémájának megoldása minden ékesszólásnál többet használ és a jó példa sok követőre talál.

Ugyanez áll a háztartási tanfolyamokra is, melyekben jobbára jobbmódúak nyernek oktatást. Egy problémát kétségtelenül ez is megold, azonban a nincstelenek, a szegény néposztály háztartásához kell igazodni, mert ez fontosabb és nehezebb feladat. Meg kell ismertetni azokat a főzési lehetőségeket, amelyek a falusi proletárok, nincstelenek részére nyílnak. Az egyszerű egészséges táplálkozás sokat lendít a falusi nincstelenek helyzetén.

Az értékesítés, beszerzés megszervezésére van szükség, mire a magárahagyott falusi nincstelen! képtelen. A tehetős falusi gazda elkülönülten, társadalmilag, gazdaságilag távol él a nincstelenek-

től, tehát sem a beszerzés, sem az értékesítés terén segítségre nem számíthat.

A falusi lakosság problémáinak megoldását csak akkor lehet sikerrel végezni, ha a falusi lakosság tudatosan bekapcsolódik a munkába. Ezt pedig csak a népművelés révén lehet elérni. A népművelés feladatának elsősorban arra kell irányulnia, hogy a szociális problémák megoldását elősegítse. A gazdasági ismeretterjesztésnek is erre kellene törekednie. Ha ezenfelül jut idő és ha jelentkeznek többen, akiknek érdeklődése olyan tárgykörre is irányul, amelyek nincsenek ezekkel a problémákkal szoros kapcsolatban, a népművelés keretébe lehet, sőt helyes is ilyen tárgyú kérdéseket beleilleszteni. Az elsődleges feladat azonban, hogy azokat az ismereteket nyújtsák, amelyek a nép széles rétegeit érintik és olyanoknak kell lenniök, hogy segítségükkel a falusi lakosságnak egy rétege kikerüljön a nyomorúságos állapotából. A falusi társadalom csak ilyen oktatáson keresztül kapcsolódhatik bele szervesen a szociális problémák megoldására hivatott közigazgatási és társadalmi szervezetbe. Ennek a célnek elérése érdekében szükség volna a helyi viszonyokhoz igazodó és az érdekelték életkörülményeihez alkalmazkodó előadások megszervezésére.

Ez azonban feltételezi úgy az előadók, mint a falu vezetőinek, intelligenciájának, (jegyzőnek, papnak, tanítónak, orvosnak) a szociális felkészültségét. A szociális problémák iránti készséget fejleszteni kell. Sem a jegyzőtanfolyamokon, sem a

teológián, orvosképzésben nem találhatók fel a szociális képzesek, a szociális oktatásnak az a foka, amely a falu élére kerülő vezetőt abba a helyzetbe hozza, hogy biztos kézzel nyúlhatna hozzá az előtte felburjánzó szociális problémákhoz. Érzik nyomasztó hatását, meg is volna a hajlandóság a megoldáshoz, azonban az ismeretek hiányában nem tudják sem az eszközöket, sem a módokat megválasztani. Itt-ott szerencsés intuíció segít, ezek azonban sporadikus jelenségek, melyektől különösebb eredményt várni nem lehet. A falu vezetői ilyen irányú ismereteik hiánya miatt megtorpannak a problémák előtt és ha nem is tagadják létezésüket, leértékelik jelentőségüket. Sem rosszakaratot, sem hanyagságot nem lehet senkinek a terhére róni, a helyzet ismeretének hiánya adja a magyarázatát ennek az állapotnak. Tehát míg egyfelől a falu vezetőinek az előkészítésével kell a szociális feladatok megoldását biztosítani, addig másfelől a népművelés terén kell a cél szolgálatához a szükséges ismereteket nyújtani.

A falusi lakosság konzervatív, azért nagyon nehéz kimozdítani a megszokott keretéből. Azt is meg kell állapítani, hogy a falu népe intelligens és tanulékony. Szívesen vesz részt az oktatáson, megérti a magyarázatot, óvatosan iparkodik is a tanultakat gyakorlatba átvinni, de tiltakozik minden illetéktelen beavatkozás ellen, tehát erőszakkal szokásaiktól eltéríteni nem lehet. Az oktatáshoz, a problémák megismertetéséhez, illetőleg a megelőzéséhez csak rendkívül nagy tapintattal

lehet hozzányúlni, amit a legnagyobb türelemmel és szeretettel kell végezni.

A falu szociális problémáinak megoldásában igen nagy szerepet játszik a falusi élet vezetőinek bekapcsolódása. A bekapcsolódásnak van egy nagy akadálya: az a társadalmi széthúzás, mely az elszigetelt falusi intelligenciánál gyakran előáll. A falusi társadalmi élet igen kis körre szorul. A külső behatások ritkák, az elszigetelődés kialakítja az önértékelésnek azt a káros formáját, mely előbb-utóbb az összhang, egyetértés megzavarásához vezet. Ha a konkrét feladatok elé állított falusi intelligencia a felgyülemlett energiáját hasznos munkára váltaná, a nemzeti megújulás jelentős erőtenyezőjét alkotná.

A szociális feladatok részletes felsorolása nem célja e szűk keretek közt mozgó ismertetésnek. Csupán azokat a nagy csoportokat tartalmazza, melyek mint elemek szerepelnek a problémák kiindulásánál. Az elemek kombinálása és variálása következtében előálló problémák ismertetésére akkor kerülhet sor, ha a megoldások során az élet infernóját a problémáktól a megtett intézkedések már megtisztították. Éppen olyan altatás volna annak a kilátásba helyezése, hogy az öszszes meglevő társadalmi panaszokat határidőhöz kötötteen meg lehet szüntetni, mint amilyen altatás a szociális problémák létezésének tagadása, vagy annak hirdetése, hogy forradalmi úton egy csapásra meg lehet javítani azt, ami hosszú évek során fejlődött ki.

A problémák megoldásához eszközök kelleneek.

Azonban a pénz, – mint főerő, – még nem biztosítja a sikeres munkát. Az eszközöket valakinek céltudatosan mozgatni kell. Tehát emberekre és szervezetekre van szükség, hogy az eszközök betöltsék rendeltetésüket.

Mint minden munka, – úgy a szociális problémák munkája is, – csak a megfelelő ismeretek, szaktudás birtokában végezhető rendesen. Aki felkészületlenül nyúl a munkához, az mint kontár, vagy kuruzsló okozhat veszedelmes károkat. A hazai viszonylatok közt első és főfeladat a problémák megoldásához szükséges szervezet kiépítése, és az arra hivatott emberek kiválasztása, illetőleg kiképzése. A megfelelő szervezet és emberek kezébe aztán nyugodtan adhatók az eszközök, melyeket a megterhelt adózó közönség azért izzad ki, hogy a szociális problémák lekerüljenek a napirendről. – A megoldások elkerülhetetlenek és sürgősek, azért kell kiépíteni a megfelelő organizációt és kell kiválasztani a rátermett embereket.

A kiútkeresés, a jó és gyors megoldás felé törekvés mellett bizonyít a problémák létezésének elismerése és a megoldás érdekében folyamatba-tett és alább ismertetett nehéz, úttörő munka.

V.

A „Vármegyei Közjóléti Szövetkezet Mátészalka” azt a szociális munkát végzi, amit a közigazgatási hatóságok végeztek eddig. Mégis azzal a különbséggel, hogy a szociális feladatok megoldásának az egyedül lehetséges formáját, a gazdasági

alapon való megoldást választotta. Az országosan kifogásolt társadalmi ártalmakat szövetkezet formájában küszöböli ki. Ma már a hivatalos közigazgatási szervek mindazokkal együtt, akik a magyar társadalom helyes kialakulásával foglalkoznak, nemcsak károsnak, hanem a nemzet szempontjából veszedelmesnek tartják a karitatív segíelyezést, mellyel eddig a nagy panaszokat megakarták szüntetni. A karitatív segíelyezés nagy megterhelést jelent állami és közigazgatási háztartási szempontból, a nélkül, hogy a pillanatnyi narkotikumon túl helyzetjavítást eredményezne.

A karitatív segíelyként, ínségnyhítés cím alatt kiadott pénzek felhasználásából megmaradt ellenérték – egyes helyektől eltekintve – optimista számítás szerint, jó esetben 10 százaléknyi munkaeredménnyel gazdagította a közt.

Természetesen ebből ki kell vonni a városokban végrehajtott munkát. A kompakt egységek, a társadalmi feszítőerő, a törvényhatóságok és képviselőtestületek nagyobb mozgékonyasága lehetővé tették, hogy a nemzeti ajándékként előállott részben az állam hozzájárulásából, részben e célra engedélyezett különadók és társadalmi adakozás bevételeit a városfejlesztés céljaira használhassák fel. Ennek következményeképpen jelentkezik a városrendezések végrehajtása, vízvezetékek, stb. Megyei viszonylatban azonban ezek a munkák ilyen ellenértéket és maradandóságot nem is hozhattak, mert a községekben az ínségsegély ellenszolgáltatás nem biztosított olyan kompakt

munkaerőt, amivel nagyobb szabású községrendezéseket végrehajthattak volna.

Ezenkívül volt az ínségnyhítéssel kapcsolatosan előálló munka közérdekű felhasználásának egy másik akadálya, mely abban jelentkezett, hogy az ínségsegélyért adott összeg anyagbeszerzésekre nem volt felhasználható. A községeknek jól ismert helyzete pedig lehetetlenné tette, hogy anyagot szerezzenek be. Még azokban a községekben is, ahol a községben meg lett volna a hajlandóság és gazdasági erő arra, hogy a költségvetés keretében e célra a szükséges összeget beállítsák, a miniszterközi bizottság ezt kérlelhetetlen szigorúsággal törölte.

Előállott az a fonák helyzet, hogy a községeknek munkabérekre meg volt a fedezete, produktív munkát azonban anyag- és szerszámhiány miatt nem végeztek, így a súlyos áldozatok árán előteremtett összeg földkaparásba, illetőleg sárba került. Ilyen körülmények között nem is lehet arra gondolni, hogy az ínségnyhító tevékenység a karitatív jellegét elveszítse, mert hiszen a munkaellenzolgáltatás legnagyobb része tessék-lássék formában valósult meg és úgy a község, mint az érdekelt támogatott tisztában volt azzal, hogy látogat, inkább munkakészség igazolásának nevezhető tevékenységet kell mutatnia, mert komoly munkát végeztetni vele nem tudnak. Ennek aztán a következménye az, hogy országosan kormányhatósági asszisztenciával demoralizálódott a falusi proletariátus és kontrasztként hangzik, de valójában mégis úgy néz ki, hogy a közigazgatás

asszisztenciájával megkövesítették a helyzetet, mert hiszen e mellett a rendszer mellett még csak kilátás sem volt arra, hogy intézményes segítség révén, szisztematikus szociális gazdasági igazgatással az elesetteket ebből a halmazállapotból kiemeljék és őket az adófizetők sorába helyezték.

A falusi lakosság helyzetének megjavítása teljesen kilátástalanná vált. Annak ellenére, hogy időközben voltak jó termések és az értékesítés terén is javulás következett be, a támogatásra szorulóak száma nem apadt és évről-évre meg kellett a kormányzatnak ismételnie az inségenyhítő akciókat. Ezek a tények azt igazolják, hogy az alkalmazott rendszerben hiba van. Az inség fogalmából következik, hogy az nem állandó gazdasági és társadalmi jelenség, hanem valami előre nem látott elemi csapás, társadalmi, állami összeomlás következtében előállott átmeneti állapot, amely rendkívüli áldozatkészség igénybevételével véglegesen, rövid idő alatt rendezendő, mert különben felváltja a legsúlyosabb társadalmi betegség: a pauperizmus.

Az inség az összeomlás óta megvan, 1922-ben kezdeményezett segélyakcióval vette kezdetét és több, kevesebb terjedelemmel napjainkban is még mindig a segítőakciók igénybevételével átmenetileg odázódik e társadalmi probléma strukturális megoldása.

A szociális problémák száma az utolsó két évtizedben növekedett. A helyzet akut, lehet csak a társadalom strukturális átrendezése és az ehhez

kapcsolt gazdasági intézkedések hozhatják nyugvópontra a társadalmi kérdéseket. Ezek nélkül a társadalom forrongása a föld alatt tovább terjed. A parasztság elégedetlen helyzetével és adott alkalommal minden szélsőséges irányzathoz készségesen csatlakozni fog csak azért, mert attól helyzete strukturális megjavítását reméli.

Szatmár vármegyében végzett adatfelvételezésből azt a következtetést kellett levonni, hogy a szociális problémák nagy részének megoldása csak a gazdasági helyzet fokozatos feljavításában érhető el. A nyomasztó szükségletek kielégítésére közigazgatás útján »juttatott anyagi javak főképpen a juttatás formája miatt alkalmatlannak bizonyultak a kérdés megoldására. A közigazgatás útján juttatott támogatást a lakosság nem tekinti olyanoknak, amiért komoly ellenszolgáltatást volna köteles adni, vagy amit vissza kell fizetni, hanem azt a közigazgatástól, államtól jogként kijáró „liebesgabe”-nak, karitatív segízésnek tekinti. A közigazgatást a formalizmus megköti. A bürokrácia lehetetlenné teszi számára, hogy szabadon, előzetes határozatoktól függetlenül végezzen a szükséghez képest gazdasági tevékenységet. Szükség volt tehát arra, hogy a közigazgatás a bürokratikus formától függetlenül, a kereskedelmi szokásoknak megfelelően főképpen gazdasági alapokra helyezze munkáját és ilyen módon változtassa meg a közigazgatási inségenyhítő tevékenységgel elrontott közfelfogást. Kellett tehát egy szerv, mely a közigazgatás társadalomépítő feladatát átvegye úgy, hogy mentesüljön annak béklyóitól. Erre

csak egy forma volt alkalmas, a közigazgatásból kisarjadt és annak szociálgazdasági feladatkörét ellátó altruista szövetkezet.

Röviden talán úgy jelölhető meg a feladat: a közigazgatás keretében alakult Szövetkezet hitelt nyújt minden ínséges és arra rászoruló egyénnek azért, hogy gazdaságilag megerősödjék, a gazdasági elesettségből kikerüljön és önálló egzisztenciává alakuljon. Az aztán részletkérdés, hogy ez a hitel készpénz, vagy pedig állat és egyéb anyagjuttatás formájában kerül a támogatásra szorulóhoz.

Miután a támogatás természete kizárja azt hogy tömegesen azonos juttatásokat eszközöljenek és ennek révén kerüljenek ki a problémák által sínyletettek a gazdasági elesettségből, egész természetes, hogy a juttatásoknak az egyéni szükségletekhez kell igazodniok. Ott, ahol az elesettség a legnagyobb, nem lehet a juttatásoknak a legnagyobb fokával kezdeni az elesettségből való kiemelését, mert ha az elesett nem rendelkezik a szükséges erkölcsi és ismeretbeli kellékekkel, a segítségnek az ismeretek nyújtásával és helyes gazdálkodásra való tanítással parallel kell haladnia. Sok éves tapasztalat igazolja, hogy az elesettségből csak fokozatosan lehet az egyéneket a jobb gazdasági körülmények közé helyezni, mert ehhez lelkileg idomulni kell, különben érvényesül az „ebül jött vagyon – ebül megy” nálunk különösen kedvelt felfogása. Ha tehát a megtett intézkedések során nem érvényesül az igazi népgondozás is, akkor a juttatásokkal nem lehetne nagyobb ered-

ményt elérni, mint amit a szépen elképzelt, de rosszul végrehajtott O. F. B. útján juttatott háztelkesek gazdasági helyzete mutat. Azaz a juttatott javak helytelen felhasználása még mélyebb nyomorúságba süllyeszti őket, mint amilyenben azelőtt voltak.

A Szövetkezetet kereskedelmi formája hozza abba a helyzetbe, hogy megszabhassa azokat a feltételeket, amelyeket az egyes juttatások helyes felhasználásával kapcsolatosan szükségesnek és jónak lát. A Szövetkezet egyúttal a közigazgatásnak a szociálgazdasági igazgatási részét a gazdasági juttatások révén elvégzi, tehát közigazgatási feladatkört lát el. Vezetése is a közigazgatás vezetőinek kezében van, tehát mint igen fontos eszközt felhasználhat. A közigazgatásnak az a feladata, hogy a juttatások során a Szövetkezet részéről! előírt feltételek betartását ellenőrizze, illetőleg; közigazgatási hatalmával a juttatottat a feltételek betartására szorítsa, így egészül ki a közigazgatás munkája a szociálgazdasági munkát végző Szövetkezet munkájával.

A részletek ismertetése előtt ki kell hangsúlyozni, hogy a szociális problémák megoldása nem tartozik az egyszerű feladatok közé két okból. Először, mert az egyéneknél jelentkező szükségletekhez kell igazodni, másodsor, mert nem szabad többet adni, mint amennyit a juttatott felveszőképessége megbír. A társadalmi felemelés fokként történhet és ez a fokozat az egyik résznél jelentkezik egy libatörzsben, a másiknál egy felbúgatott kocában, a harmadiknál jelentkezne-

tik süldőben, de olyan esetek is előfordulhatnak, amikor a talpraállításhoz a rendelkezésre álló eszközök közül többfélét is igénybe kell venni. Akinek a felvevőképessége a házig terjed, annál lehetséges a juttatásoknak több ága is. Esetleg megbírja az olcsóbbfajta tehenet, de minden körülmények között nyugodtan el lehet nála helyezni a sertést és a baromfit is.

A legminimálisabb és a legrimitivebb juttatás a kecske, amelynek az eltartása a legmostohább körülmények között is biztosított és lehet-

A takarmányozás a gazdaságilag magasabbrendű állategyedeknél magasabb gazdasági felkészültséget igényel. Aki a gazdasági felkészültségről, amely jelentkezhetik a takarékoságban, stb. tanúbizonyságot tett, annál a magasabb juttatás egészen természetes és indokolt. A Szövetkezet tehát ezeket a szempontokat mind szem előtt tarthatja és tartja, s miután a szabad mozgás lehetősége megvan, a juttatásokat az adott körülmények között gyorsan és a szükségletekhez leginkább igazodóan teljesíteni is tudja.

A Szövetkezet eddig elvégzett részletes munkája:

Az eddig elért eredmények a várakozásnak megfelelnek. Kétségtelen, hogy több állatjuttatási is végre lehetett volna hajtani, ennek azonban útját állotta az a körülmény, hogy az eladások terén nem volt megfelelő állatkínálat, korcs állatot a Szövetkezet célkitűzése miatt nem szerezhette be, mert az állatminőség feljavítása is feladat

volt; másfelől a Tiszántúlon fellépett száj- és körmfájás és végül, de nem utolsó sorban az a körülmény, hogy a juttatások előtt az igényeket próbára kellett tenni, nehogy a Szövetkezetnek a szemére vessék az indokolatlan, a könnyelmű kiteljeszéseket. – (A katonák bevonulásakor is volt olyan eset, mikor a bevonult felesége vissza akarta adni a kocát, s csak nagy rábeszéléssel tartotta meg.) A Szövetkezetnek a kihelyezett juttatások biztosítását már csak a jó példaadás kedvéért és az elvek leszögezése szempontjából is biztosítani kellett.

Az egyes juttatásokról és az ehhez kapcsolódó szociális és gazdasági hatásról az alábbiak adnak képet. Egy kecske ára általában 25-30 pengőt tesz ki. A kecskejuttatás ellenértéke fejében a tulajdonosnak 25-30 pengő értéket kell a Szövetkezetnek visszaszolgáltatnia. A juttatott ezt a 25-30 pengőt 2 esztendő alatt törleszti le, még pedig úgy, hogy ivarérett korban visszaszolgáltat két jerkegidát.

Egy ilyen leendő anyakecskét a forgalmi árban 15-17 pengős árban lehet beszerezni. A juttatott a bakgidával szabadon rendelkezik, azt levágathatja, eladhatja, szóval saját rendelkezésére használhatja. Minthogy általában minden második esztendőben két gidát szokott egy-egy kecske elleni, a két jerkegidának beszolgáltatása számára nehézséget nem okoz. A Szövetkezetnek beszolgáltatott gidát a Szövetkezet egy olyan következő családnak adja ki, ahol az a támogatás indokolt. Ezidőszerint 175 drb. tejelő anyakecske-juttatás tör-

tént. A fellépett száj- és körömfájás miatt a nagy közkedveltségnek örvendő kecskejuttatásokat egy ideig szüneteltetni kell.

Tekintettel a juttatandók nagy számára, a kecskejuttatásra még fokozott mértékben szükség lesz. A beszoigáltatott kecskék a befedezettés után könnyen elhelyezhetők. Tehát hosszú ideig a Szövetkezetnek a kecskék beszerzésére és a kecskék árának letörlesztése révén előállott szaporulatra szüksége lesz. A kiosztott kecskék a juttatottak számára megfelelő mennyiségű tejet biztosítanak, így a Szövetkezet működése révén súlyos táplálj kozási hiány nyer kielégítést, amit eddig vagy nem tudott pótolni, vagy pedig abból a kevés keresetből, – melyet a helyi viszonyok közt biztosítani tudtak, – volt kénytelen fedezni.

A kecskejuttatás abból a szempontból is nagy-jelentőségű, hogy a kecske eltartására a juttatót tak összegyűjtik azt a gazt és lelegeltetik azokat a részeket, amelyek különben gazdasági ki használásra nem kerültek volna (akáclevél, stb.) A kecske végeredményben, mint gazdasági erőforrás, megadja az első impulzust a juttatottnak arra, hogy további szerzést kezdeményezzen. A kecske a juttatott szempontjából érték, mert ha eladja, pénzt kap érte, még abban az esetben is, ha az, mint vágott állat a mészáros útján kerül fogyasztásra. De a kecsketulajdonos a bakgida értékesítésével, levágásával és fogyasztásával is előnyhöz jut. Az előregedett kecskéjét pótolni köteles, mert legfeljebb 3 évig az elidegenítési tilalom fennáll.

A gazdaságilag, vagy pénzügyileg átszámított kecske hozadéka azt mutatja, hogy egy 'kecske napi két liter tej hozadékát figyelembe véve és a kecsketejnek átlagban literenkénti 10 filléres ára mellett havonként a kecske 6 pengőt jövedelmez a szaporulattól eltekintve, ami 9 hónapi tejelési időtartamra átszámítva 54 pengőt jelent a tulajdosznak. A legelő és pásztorbér leszámítása után,' ami kecskénként maximálisan évi 6 pengő, 48 pengő tiszta hozama van a kecskének, amely összeg, ha figyelembe vesszük a kecskejuttatásban részesülők évi kereseti viszonyait, amely ritkán haladja meg az évi 250.- P-t, az évi keresetének közel $\frac{1}{3}$ részét teszi ki. Ezzel az $\frac{1}{3}$ -dal tehát a Szövetkezet az életstandardját megjavította. Ez tehát a legrimitívebb és legegyszerűbb juttatás.

A másik juttatási ág a liba. A libatenyésztésnek Szatmár vármegyében minden előfeltétele megvan. Kitűnő libalegelők és a sok víz, – amely részben folyó, részben tavak és csatornázások formájában rendelkezésre áll, – a libatenyésztésnek előfeltételeit biztosítják.

A liba a Szövetkezet szempontjából mint juttatás a következő gazdasági erőt képviseli. A libajuttatásban részesítettnek rendelkeznie kell a takarmány egy részével. A libát a Szövetkezet libacsirke formájában tavasszal adja ki feles tartásra. Egy libacsirke 1.00-1.10 pengő, maximum 1.20 pengős árban kerül beszerzésre. Egy juttottnak 16-20 – lehetőleg páros számban – libacsirkét osztanak ki. A libáknak tartása tavasz-

szal, nyáron, vagyis őszig alig kerül pénzbe, mert tarlón és a vizeken könnyen eltartható. Kiskorában felaprózott csalán teszi táplálékának nagy részét, ami csak gyom és bárki összeszedheti. Ez az egyébként mezőgazdasági szempontból értéket nem jelentő növény a libák táplálása és növevése révén bevonul az értéket jelentő növények sorába. Ősszel a már felnövekedett libacsirkék felét adják vissza a Szövetkezetnek, azonkívül a második és harmadik tépésből összesen libánként 10 dkg. tollat szolgáltatnak be a megmaradt libából.

A Szövetkezet számadásaiban a libaakció a következőképpen szerepel. Egy 20-as libaegység kiosztása belekerül maximum 24 pengőbe. Ebből 10 libát ősszel visszaszolgáltat, amelynek piaci értéke 2.50 P maximális egységárral számítva már a befektetett 24 pengőt visszatéríti. Minthogy a Szövetkezetnek az elhullási kockázatot vállalni kell, ennek biztosítására szolgál a libánként beszolgáltatott 10 dkg. toll. Tehát összesen beszolgáltattat a 20 drb. liba után 2 kg tépett tollat.

A takarmányozás legnagyobb része nem kerül pénzbe, a liba tartásához a szükséges egyéb szemtakarmány pedig, amit dara, vagy korpa formájában ad, kikerül az ocsúból. Tehát a piacon értékesíthető takarmányt a liba tartásával kapcsolatban saját háztartásából elvonni nem kell. Megmaradt 10 libája és – miután minden liba háromszor téphető, – két teljes tépés tolla, ami az egész tolltermésnek kétharmadát jelenti, mert egyharmadát beadja a Szövetkezetnek, ő tehát gaz-

dagszik 10 libával és minden libának 20-20 dkg. tolltermésével, ami 10 libára számítva 2 kg. Ezenkívül megtépi azokat a libákat is, amelyeket őszszel a Szövetkezetnek visszaszolgáltató, tehát még további 2 kg. tolltermésből származó jövedelme marad. Ha most ennek piaci értékét számítjuk ki, egy liba 2.50 pengős egységárát véve alapul, a Szövetkezet révén hozzájut 25 pengős értékhez, ezenkívül 4 kg. tollhoz, amit ugyancsak 25 pengővel! lehet értékesíteni, tehát a Szövetkezet révén kiadott libák a bevételében 50 pengős évi értéktöbbletet biztosítanak.

A libáknak csak a gyengébb részét értékesítik, megmarad a szaporításra szánt törzs, ami a következő évben teljes hozadékaival a juttatott jövedelme lesz. Az első esztendőben értékesített liba és toll mintegy 30 pengőt kitevő bevételt jelent számára. A következő évben hacsak egy libatörzset hagy meg, amely 4 tojó és egy gunárt jelent és tojóként minimum 10 szaporulatot véve alapul, a következő esztendőben 40-es libacsapat tulajdonosává válik és a következő évben ennek a 40 libának a jövedelme 30 dkg. tépési toll eredményt számítva 12 kg. tollat eredményez és a fél libacsapat értékesítése 50 pengős bevételt, a tollbevétellel együtt 122 pengő jövedelemtöbbletbe juttatja a Szövetkezet a tulajdonost. A 122 pengős jövedelem pedig majdnem felét, de legalább egyharmadát teszi ki még a rendesebb jövedelmű itteni mezőgazdasági munkás keresetének is.

A beszolgáltató libákat a Szövetkezet az előbb említett libatörzsek szerint továbbszaporí-

tás céljából egy arra érdemes családnak adja át, tehát az a család a következő évben egy 40 libafalkából álló bevétellel számol, amiből a Szövetkeztenek a ténylegesen átadott értéket és a kiadott libák száma után számított 10-10 dkg. tépelt tollat szolgáltatja be. A szaporításra nem alkalmas anyagot pedig kiadja tömésre és mint tömött libát hozza forgalomba. A Szövetkezet vállalja az elhullási rizikót, amelyet bőségesen fedez a beszolgáltatott toll értéke. A szükséges védőoltások mellett az elhullási rizikót iparkodik a Szövetkezet a minimumra csökkenteni. Az értékesítést a Szövetkezet végzi.

Pénzforgalom szempontjából a libaakció a leggyorsabb menetű, mert a beszolgáltatott tollért pénzt kap, valamint a felhizlalt libáért is rövid időn belül visszakapja a pénzét. A Szövetkezet eddig kiosztott 1033 drb. libacsirkét 72 családnak. Az 1033-ból elhullott 27 drb., mely mint elhullási százalék alig jön figyelembe. Ennek a gazdasági eredménye az ősz folyamán, november végén, mint visszatérő pénz a hasznával együtt jelentkezik.

Ezzel kapcsolatban be kell számolni a naposcsibe-juttatásról. 295 család között 6.000 drb. naposcsibét osztott szét a Szövetkezet 10 filléres egységáron. A csibét a családok nevelték fel és ők értékesítették. A 10 filléres egységárakat a Szövetkezetenek már visszatérítették. Ez az akció a 295 családnak minimum 6000 pengőt jelentett a 600 pengős kiadással szemben. A naposcsibe tehát a Szövetkezet szempontjából sem különösebb

adminisztrációt, sem különösebb rizikó vállalatát nem jelentett.

A juttatások között magasabb fokon a sertésjuttatás áll. A sertésjuttatás 2 részre tagozódik, egyik rész a felbúgatott, tisztavérben tenyésztett kocák juttatását tartalmazza. A másik rész a süldőjuttatás, amely szintén tisztavérben tenyésztett sertésállományt hoz a vármegyébe. A sertésjuttatásban azok a támogatásra szoruló harmados és más szegődményes mezőgazdasági munkások részesülnek, akiknél a sertésnek szükséges takarmány biztosítottnak látszik. Nem kell külön kihangsúlyozni, hogy a sertés a mezőgazdasági lakosság körében komoly, fontos gazdasági erőtegyező. A szaporulata, hizlalása a gazdasági megerősödés alapja, mégpedig azért, mert a munkája révén megszerzett takarmány, anyag belterjes felhasználásáról ad módot és lehetőséget.

A felbúgatott koca jelenti a Szövetkezet szempontjából a nagyobb gondot, még pedig azért, mert beszerzése nagyobb tőkét igényel, azonkívül gondozása több gazdasági berendezkedést és utánjárást tesz szükségessé és végül, mert a felbúgatás következményei, tehát a szaporulat ismeretlen tényező. A Szövetkezet éppen nagyobb erejénél fogva az utóbbi nehézséget át tudja hidalni. A felbúgatott kocáknál a nagyobb szerepet a faj tisztasága tölti be, mert a vármegyében idők folyamán az állatállomány elkorcsosodott. Tehát nemzetgazdasági erőtegyezőként szerepel a tenyésztés szintjének emelésével, és mint ilyen úgy értékesítés,

mint haszon szempontjából külön figyelmet érdemel.

A sertésjuttatásnál a sertésvész elleni oltásra való rávezetés is, mint gazdasági cél, egyik feladat. A lakosság az oltásnak nem hisz, viszont a védőoltással ellátott állatállomány szétesztása sertésvész esetén is szemelláthatólag bizonyítékokat szolgáltat a védőoltások mellett, tehát az elhullásokban jelentkező kár megelőzése, mint a nemzeti vagyon kímélése szerepel a Szövetkezet munkájában.

A felbúgatott kocák törlesztése a következőképpen történik. A juttatott köteles a szaporulat egynegyedét 3 esztendőn keresztül a Szövetkezetnek 3 hónapos korában beszolgáltatni. A szaporulat egynegyedét 3 esztendőn keresztül számban kifejezve, – egy szaporulatot 6-os átlaggal véve – 7-8 malac beszolgáltatását jelenti. A szaporulat háromnegyedével szabadon rendelkezik. A malacoknak a felnevelése és felhízlalása, vagy további szaporítása a gazda szempontjából 3 esztendő alatt egyet jelent a gazda talpraállításával. Számszerűleg a kocajuttatás a következő képet mutatja. Egy suldőkoca beszerzése, – csak fiatal felbúgatott suldőkoca kerül kiosztásra, – 70-75 pengőbe kerül. Az első szaporulata 4-6-ra tehető. Három éven keresztül 5 fiatalat számolva 6-os átlag malacoztatással 30 malacnak az egynegyedét szolgáltatja be, mi 7-8 malacot jelent a Szövetkezetnek. A juttatottnak ez alatt az idő alatt megmaradt 20-22 drb. A választott malac értéke 14-18 pengő, 8 malacnak a beszolgáltatása 80-100 pengő bevételt

jelent a Szövetkezetnek. A Szövetkezet tehát 3 esztendő alatt a befektetett tőkét és azonkívül a kamatot visszakapja, a nélkül, hogy a juttatottat különösebben megterhelnék. Még ha e számításból 20%-nyi esetleges veszteségi lehetőség levonásba is jön, a megmaradt rész bőséges lehetőséget nyújt a juttatott megerősödésére.

Az eddigi gyakorlat szerint egyénileg hozzájuthatott egy-egy szerencsés család helyvel-közzel egy felbúgatott kocához, ott azonban a szaporulatnak a felét volt köteles a juttatónak visszaadni.

A koca ivarképessége 3-5 esztendeig biztosított. Ilyen körülmények között a malacszaporulat adja a juttatottnak a további gazdálkodáshoz a lehetőséget. Három év alatt a kocán kívül 22 tagú szaporulattal rendelkezik, amelyből az arra alkalmas egyedeket tovább szaporíthatja és ha a szaporítani nem kívánt állatanyagot az általa megtermelt részes kukoricával felneveli, hizlalja vagy pedig süldőként értékesíti, a 3 év alatt elért gazdasági eredmény meghaladja az egyébként 3 év alatt napszámból megkeresett keresményét, így tehát a kocajuttatással a támogatott 3 esztendő alatt jövedelmét megkétszerezi és azonkívül a sertésekben egy olyan forgótökéhez jut, amivel az egyéb jelentkező hiányait, – ruhát, adót, stb. – fedezni tudja.

A süldőjuttatás számítási alapja a következő. A süldőket páros számban kapják a juttatottak a szerint, hogy milyen takarmánymennyiséggel rendelkeznek. A kiosztásnál lehetőség szerint egy kocát és egy ártányt ad a Szövetkezet. Miután a

süldőknél kizárólag csak a koca beszerzése nem volna gazdaságos és a megfelelő anyag nem áll rendelkezésre, addig, míg ezt a hiányt át lehet hidalni, feles arányban eszközli a Szövetkezet a beszerzést. A kiosztás április-május hónapokban történik, mikor az élelmezésük nagyobb részét a legelőn megtalálhatják. Egy süldőpár beszerzése pénzben 45-50 P körüli összeget vesz igénybe. Ezen beszerzési ár a piaci forgalmi ár szerint csökken, vagy emelkedik, de körülbelül ez az átlag alakul ki a gyakorlatban. A juttatott a sertéseket gondozza, neveli fél évig. Ez alatt az idő alatt a két süldő vásárlási súlyát megkétszerezi. A Szövetkezet lehetőleg a kocát hagyja meg részére, amit a juttatott felbúgat és tovább szaporít. A szaporítás során ugyanazt az eredményt éri el a következő esztendőben, mint amit a felbúgatott kocáknál vázolt kép mutat. Ezidőszerint 1,266 koca és süldő 710 családnál tölti be a gazdasági meg erősödésnek ezt az útját. A beszolgáltatott süldőket a Szövetkezet felhízalásra tovább adja feles alapon.

Pénzügyi vonatkozásban tehát a sertésjuttatások a Szövetkezet szempontjából is teljes biztosítékot nyújtanak. A védőoltásokkal ellátott sertések elhullási %-a igen kicsi. A sertésjuttatások során befektetett tőke nagyobbbrészben már az első évben megtérül a süldőjuttatásokkal, a kocajuttatások során pedig három esztendő alatt teljes mértékben kamataival együtt készpénzben kapja vissza a Szövetkezet a befektetett tőkét. A juttatások közül a sertésjuttatás ezidőszerint a leg-

rentábilisabb, különösen a kocajuttatás. Szociális és gazdasági szempontból jelentősége még ezt a rentabilitást is messze felülhaladja, mert jó állatállományt biztosít és azonkívül a részes munkával megszerzett terményeknek a legjobb áron való értékesítésén kívül a táplálkozás feljavítását biztosítja. A sertésjuttatásoknak pillanatnyilag útját állja a fellépett száj- és körömfájás. A kocajuttatásoknak első visszaszolgáltatása július végén megkezdődött.

A juttatások során azoknak az arra szorulóknak, akik takarmányt tudnak szerezni és megfelelő gazdasági épületekkel rendelkeznek, tehenet juttat a Szövetkezet. Ez ismét két irányú és pedig az általánosabb juttatások során az olcsóbb fajta tehenek beszerzéséhez juttatja hozzá a Szövetkezet a falusi lakosság arra rászoruló részét, a különös juttatások során az arra alkalmas kisegzisztenciáknak nemes, törzskönyvezett, piros-tarka tehenet ad. A tehénvásárlás szakértő közbejöttével történik. A Szövetkezet alkusszá ki az árát és adja át a tehenet. A teheneknél 5 évesnél nem idősebb tejelő tehén vásárlására fektetik a súlyt. Abból az elgondolásból indulnak ki, hogy a tehén minél hosszabb ideig töltsse be a gazdasági rendeltetését. A tehén törlesztése évenként 9 hónapon át napi 2 liter tejjel történik. Ilyenformán a tehenet 3 esztendő alatt törleszti le.

Pénzügyi számítása a következő. Egy tehén ára 200-220 P között váltakozik. A tehén 9 hónapon át legalább napi 4 liter tejet ad. Ha ez a tejhozam nincsen meg, a Szövetkezet nem veszi

meg a tehenet. A napi 4 literből 2 litert lead az állami tejakció céljaira. Amennyiben tejakció nincs, a Szövetkezet gondoskodik arról, hogy ez a 2 liter tej literenkénti 14 filléres áron értékesüljön. Ez 9 hónapon keresztül 75.60 P törlesztést eredményez. Ilyenformán három év alatt a tehen ára törlesztést nyer.

Ha a Szövetkezet ezt a szociális gazdasági támogatást sem adná, a juttatott soha tehenet nem vehetne, mert hiszen erre a célra a takarékpénztárak kölcsönt nem adnának. Ha adnak, sem tudja a magas kamat mellett a törlesztést teljesíteni. Mindentől eltekintve, miután fedezet nincs, a takarékpénztárak hitelt nem nyújtanak részére. Ha pedig magánúton szerzi meg a kölcsönt, az önmagában hordozza az uzsorát, tehát nem a gazdasági emelkedést, hanem a legsúlyosabb eladósodást vonná maga után.

A tehenjuttatás a háztartásban a következő emelkedést mutatja. A 75.60 P törlesztés mellett ugyanannyi értéke marad a háztartása részére, mert a napi 4 liter tejhozamnak csupán a felével törleszti a tehen árát. A másik felét felhasználja, vagy értékesíti. Ezenkívül a tehen borja, mint szaporulat a bevételét emeli. 75.60 P tejtértékhez hozzászámítható 30-40 pengős borjúérték, így 110-120 pengős bevételi többletbe jut a gazda, ezenkívül mint tőke szerepel a vagyoniállagában a tehen, amely a letörlesztés után teljes tejhozadékaival, szaporulatával, valamint saját értékével a juttatott vagyonosodásának alapját teszi. A tehen szaporulata a 3. évben már szaporodásképes, ebben az

esetben a régi tehén mellett az új tehén is betölti a vagyonosodás alapját és a régi tehén eladásával hozzájut olyan pénzhez, amelyhez a Szövetkezet segítsége nélkül soha sem juthatott volna.

A tehénjuttatások másik formája a törzskönyvezett hazai piros-tarka tehénjuttatás, amely a gazdaságilag erősebb egységek részére adható. A piros-tarka tehén jobb gazdasági felszerelést, istállózatot, nagyobb takarmánykészletet tesz szükségessé. Viszont ezzel szemben előnyei is nagyobbak. Nagyobb a húsmennyisége, gyorsabban fejlődik és aránytalanul magasabb a tejhozama. Itt már a 9 hónapos tejelési időszakot véve alapú 10-12 literes napi tejátlaggal kell számolni. A törlesztés napi 5 liter tejjel történik, amely évenként 190 P-s törlesztést jelent, s miután egy piros-tarka, jóltejelő, törzskönyvezett tehén ára 500 P három esztendő alatt az így beadott tejmennyiséggel az ár letörlesztése biztosított van. Azonban a piros-tarka tehén csak olyannak adható, aki fejlettebb gazdasági berendezéssel rendelkezik. A piros-tarka tehénhez juttatott előzőleg már tartott tehenet, s így ezt az olcsóbbfajta tehenét adja be a Szövetkezetnek, vagy pedig értékesítette és a tehén árából 200 P betudódott a piros-tarka tehén vételárába. Tehát ténylegesen csak a különbözetet törleszti, amely azt jelenti, hogy két esztendő alatt a legnemesebb tehén árát is letörlesztette, s ezzel szemben a napi 4 liter tejátlag helyett 10-12 liter tejátlaghoz jut és a törlesztés után is legalább 6-8 liter értékesíthető a tejértékesítő szövetkezet útján.

A gazdasági előnyt ezen számítások után külön magyarázni felesleges, így még a juttatott részére biztosított gazdasági előnnyel a szaporulat nem is nyer megemlítést, holott köztudomású, hogy a törzskönyvezett tehének szaporulata aránytalanul magasabb összeggel értékesíthető, mint a nem törzskönyvezett szarvasmarha. Ezidőszerint 63 piros-tarka és 83 olcsó fajta másodosztályú tehen került kiosztásra.

A szarvasmarha juttatásnak a tejben, munkában, szaporulatában kifejezésre jutó értékelésén felül nem kicsinyelhető le az az érték sem, amit a trágya jelent azon a területen, ahol a kötött talaj természete az erősebb trágyázást igényeli. A megnagyobbodott állatállomány trágyagazdálkodásnak is megnyitja a lehetőségeit. A trágyázás révén a föld termő ereje növelhető. A többtermelés a jól trágyázott földben megoldható. Míg a trágyagazdálkodás hiánya külterjes gazdálkodást kényszerít a lakosságra, addig a trágyagazdálkodás a föld termőképességének fokozását, így a belterjes gazdálkodásra való áttérést biztosítja.

Túl terjedne e beszámoló keretein mindezeknél a részleteknek a kidolgozása. E beszámoló és általános munkáról akar tájékoztatást nyújtani s így nem lehet cél és feladat az egyes gazdálkodási ágak indokoltságát bizonyítani.

A tehenjuttatások során a Szövetkezet foglalkozik azzal a tervvel, hogy azokon a helyeken, ahol ennek előfeltételei megvannak, két tehenet, székerét és jármot adjon az arra érdemes falusi lakos-

ság részére. A gazdasági előny kézenfekvő, mert két tehén, szekér és járom birtokában vállalhat feles földet, ami úgy a törlesztés, mint a gazdasági megerősödés szempontjából hathatósabb megsegítést jelent. Ennek viszont előfeltétele az, hogy az illetőnek legyen háza és gazdasági épülete, istállója és fészer jé. Két tehén ára 450 P, a szekér) ára 200 P, a járomé 20 P, összesen 670 P. Még egyéb kellékekkel 700 P-t kell juttatni egy család részére. Ezzel az igával vállalhat 12 hold földet feles művelésre. A felesbe megművelt földi hozadéka búzába átszámítva, tehát a külterjes gazdálkodási eredményt véve alapul, két. holdanként 6 q egységgel számítva 36 q búza értékű termény, amelynek 16.- P-s egységárral vett értéke 576 P-t tesz ki. A takarmányozáshoz szükséges 176 P értéket, a vetőmag értékét kitevő 192 P-t, a törlesztésre 140 P-t leszámítva és hozzáadva jövedelméhez napi 4 liter tejnek 10 filléres egységáron számított 9 hónapon át történt értékesítéséből előálló 108 P-t, összesen 240 P évi tiszta jövedelemhez jut hozzá a család, a mellett azonban l még vállalhat helyi fuvar, amelyre mindig van] alkalom. Az állatok értéke, mint tőke áll rendelkezésére úgy, hogy törlesztés után a megvagynosodás előfeltételei biztosítottak látszanak. Ez a juttatás még nem vette kezdetét.

A juttatások során meg kell említeni a méh kaptárjuttatást. A vármegyében a méhészet eddig a legprimitívebb kásos rendszerben történt. Évenként a méneket elpusztították, ha a mézhez akar

tak jutni. A Szövetkezet kiváló méhészeti szakember közbejöttével elkészítteti a „Hunor” kaptárakat, amelyeket a primitív méhészettel foglalkozók részére ad ki. Egy kaptár ára műléppel együtt 38 P-be kerül, amelyből a műlép értéke 16 P. A kaptárak előállítása háziipar keretében történik és mint ilyen kitűnő munkaalkalmat ad. A kaptárhoz juttatott a kaptár árát törleszthetj méhrajjal, mézzel és viasszal.

A kaptárak gazdasági számítása a következő. A „Hunor” kaptárból évente 20-25 kg. mézet lehet elvonni értékesítés céljából, akkor még a méhcsalád telettetése biztosított. Ezenkívül, ha a méhcsaládokat különösképpen gyengíteni nem akarják, egy rajjal évenként lehet emelni a kaptárak számát. Egy rajnak az ára szatmári viszony, latban 10-12 P-t tesz ki, 10 kaptár alapulvételel 80-90 filléres értékesítési ár mellett évenként 200 P jövedelmet lehet biztosítani. 10 kaptár kiadása esetén a Szövetkezet 380 P hitelt nyújt a méhésznek. Ha szaporuló rajjal törleszti a kaptárakat, három év alatt a rajok letörlesztik a kaptárak árát. Ez esetben a kaptártulajdonos a 10 kaptár méhével 200 P-s évi jövedelemtöbblethez jut, ami a napszámkeresetének 60-70%-át teszi ki. Tehát, ha csak 10 kaptár van a birtokában, az eddigi keretét a 10 kaptár mézhozama több, mint felével megjavítja.

A Szövetkezet az átadott rajokkal a kaptárállományt növeli és azokat olyanok részére adja ki, akik a méhészettel szeretettel foglalkoznak és ilyenformán a mézélésben rejlő lehetőséget ki-

használva a vagyonosodást segítik elő. A méhlegelők kihasználása után a méheseket szaporítani nem lehet, ez esetben a törlesztés mézzel történik, amelynek értékesítése révén a Szövetkezet visszaszerzi a kaptárak árát.

A Szövetkezet takarékmagtárakat létesített. A meginduláskor 1.220 q búzakészlete volt. A tavaszi időszakban, mikor minden készlet elfogyott, az arra szoruló családok részére 1-2-3 q-ás tételekben kölcsönként adta ki azzal, hogy az új termésből ugyanazt a mennyiséget plusz 10 % beszáradási és értékcsökkenési többlettel szolgáltatson be. A Szövetkezet ezzel a gabonauzsorától mentette meg a lakosságot, mert ez a legkritikusabb idő, amikor még munkához sem tud jutni, tehát pénzkeresete nincs és a kenyérszükségletét kizárólag üzleti hitel útján szerezheti meg. Köztudomású, hogy az üzleti hiteleket a zsidóság tartja kezében, tehát az uzsorára minden lehetőség megvolt.

A Szövetkezet gabonaforgótökéjében és értékállományában csökkenés nem áll elő, mert a takarékmagtár természetben kapja vissza a kiadott búzát. Ez az üzlet csak búza ágra szorítkozik, tehát búzát ad ki és búzát vesz be, a piaci árak mikénti kialakulása a takarékmagtárak szempontjából csak elméleti jellegű. A búzakészlet a beszáradás után fennmaradó 1-2% többlet révén j idők folyamán csak szaporodhat.

A Szövetkezet a falusi lakosság ruhaszükségletének biztosítása céljából az elmúlt évszakban arra szoruló iparosokkal különféle típusú olcsó ruhát készíttetett el. Ezidőszerint 2.072 rend isko-

lásgyermeknek való és 516 rend felnőtt ruha, valamint 1.262 pár bakancs áll rendelkezésre. A ruhák önköltségi áron, munkaellenszolgáltatás, vagy terményben való fizetés ellenében állanak az arra szoruló lakosság rendelkezésére.

A Szövetkezet az önálló egzisztenciává fejlesztés érdekében azok részére, akikben a visszafizetésre és törlesztésre a garancia megvan, házat juttat. A házhozjuttatásnak előfeltétele elsősorban, hogy legyen házhelye. A Szövetkezet a juttatandónak közreműködését igénybeveszi, mert a lehetőség szerint megkívánja, hogy a vályogot vesse ki és az építésnél ő és családtagjai közreműködjenek. Ilyen módon a napszámosok napszámát takarítják meg és ezenkívül a juttatottnak lehetőség szerint biztosítani kell az építéshez szükséges fuvaiokat is. Ilyen körülmények között a Szövetkezetnek a szakértő iparosokat, ezenkívül a fa- és cserépanyagot és az építkezéshez szükséges kő- vagy betonanyagot kell hiteleznie. Az építés előírások szerint történik, amelynél az egészséges lakástípusok és megfelelő szobaméretek betartandók. Ezenkívül a külső csinoságra is figyelmet fordít, mert a juttatott háznak az átlagos falusi lakás építési módját túl kell szárnyalnia. A falusi közösségből méretei és csinosága révén ki kell tűnnie.

Egy lakásnak az üzleti számítási alapja a következő. Egy háznak elemzett költségelőirányzata szerint 1.202 P-t tesz ki a Szövetkezet anyag- és munkadíjtétele és 290 P az az összeg, amivel a juttatott vályog, fuvar és saját szolgáltatású nap-

számmunkájával a ház építéséhez hozzájárul, így tehát 1.492 P-t tesz ki egy épület értéke. A Szövetkezet az általa hitelezett 1.202 P érték megfizetésére 12- esztendőös törlesztési tervet készített. A törlesztési terv betartása esetén csupán 2 % kezelési költséget tartozik a nyújtott hitelért fizetni. Abban az esetben, ha mulasztást követ el önhibájából kötelességének teljesítésében, a Szövetkezet a kezelési költséghez a rendes legalacsonyabb váltókamatot számítja. Miután a 2 %-os kezelési költség és a váltókamatláb között igen tekintélyes különbség áll elő, a Szövetkezet, a falusi lakosság önzésére számítva, ezzel a pontos törlesztést kívánja biztosítani.

A Szövetkezet egyébként meg akarja könnyíteni a házhozjuttatottak a törlesztést. Itt kapcsolódnak a juttatások egymásba, mert aki házat kap, azért, hogy kötelességét tudja teljesíteni, részülhet a baromfi és sertésjuttatáson kívül, ha az előfeltételek fennforognak, tehénjuttatásban is. A törlesztés előmozdítása érdekében lehetővé teszi a Szövetkezet, hogy a törlesztést természetesen és állatszaporulattal is eszközölje úgy, hogy a 12 éves törlesztési tervet ezeknek a juttatásoknak révén megrövidíti. Mindezekon túlmenőleg a Szövetkezet gondoskodik arról, hogy a házhozjuttatott a háziiparok, vagy közmunkák, illetőleg a Szövetkezet által beiktatott és alábbiakban felsorolandó munkalehetőségeknél alkalmazást találjon abban az időben, amikor a mezőgazdasági munkák szünetelnek. Lehetővé teszi, hogy a kényszermunkaszünetek alatt dolgozhasson s

az e képpen jelentkezett többletmunka révén a törlesztési tempót fokozhassa. Ezidőszerint 70 ház építését irányozta elő a Szövetkezet. A házszükséglet Szatmár megyében rendkívül nagy. Legalább 3000 új házra van szükség és majdnem kétszer ennyi az a szükséglet, amelyet a meglévő házak kicserélésével kellene az újraépítés során kiegészíteni. A nagyobb szabású építkezések a folyamatba tett építkezéseknél nyert tapasztalatok értékesítése után veszik kezdetüket.

A Szövetkezet hivatása azonban csak másodszorban áll a juttatásokban. Elsősorban azoknak a munkanapoknak a hasznosításában nyeri el jelentőségét, melyek az itteni gazdasági viszonyok, külterjes gazdálkodása, mezőgazdasági ipara teljes hiánya következtében évről-évre, mint kihasználatlan kényszermunkaszüneti napok jelentkeznek. A helyszíni vizsgálatok, statisztikai adatgyűjtés szerint a kihasznált napok száma alig haladja meg a 200-at. Azonban igen sokszor a 200 alatt marad. Az ünnepnapok és az időjárás okozta munkaszünetek leszámításával, még mindig mintegy 80-100 munkanap állana rendelkezésre, amelynek értékesítése a lakosság életszínvonalát lényegesen emelné.

A Szövetkezet igazi feladata abban áll, hogy erre a munkaidőre állítsa be a juttatásokat és ezt munkaidőt hasznosítsa. Ezzel az előállított kereslettöbblettel fedeztesse a törlesztéseket. A juttatások és az így előállott munkaeredmények segítségével rendeztesse át a mai külterjes gazdálkodást belterjes gazdálkodássá.

E cél elérése érdekében a Szövetkezet különféle munkanaphasznosítási lehetőségeket kezdett meg. Elsősorban építőanyagot állít elő, hogy a lakásszükségletet kielégítse. Az építőanyagelőállítás már a múltban is szokásos volt vályogvetés formájában. Most a Szövetkezet azokon a területeken, ahová a kavicszállítás gazdaságosan biztosítható, betonlapokat készít a házak alá. A házak fedezéséhez betoncserepeket készít. Ezenkívül saját kezelésében állítja elő a drótkerítést. A házak építésénél pedig alkalmazást nyernek azok az ácsok, kőművesek, asztalosok, akik ugyancsak ilyen juttatásokban részesültek.

Az építési anyagok terén mutatkozó nagy hiány fedezésére egy új, szabadalmazott eljárással téglát éget. A téгла előállítása egymaga már olyan munkalehetőségeket nyújt, ami a kihasználatlanul maradt munkanapok igen tekintélyes számát leköti. A cserép, vályog, téгла, kerítésanyag előállításánál figyelembe veszi azt a keresletet, ami ezek iránt a cikkek iránt mutatkozik, S minthogy a Szövetkezet nem nyereségre alakult, a szövetkezeti tagok megvásárolhatják a Szövetkezettől ilyen irányú szükségleteiket önköltségi áron. A szalma és nádfedelű házak betoncsereppel való átfedéséhez szükséges cserépet előállítja a Szövetkezet, a cserép előállítása sok munkanapot ad, mely a gazdasági meg erősítéshez tervbevett cél szolgálatába állítható.

A Szövetkezet tagjai részére a kertek bekerítéséhez szükséges sodronykerítést is előállítja. A sodronykerítés lényeges munkaalkalmat bizto-

sít azon szövetkezeti tagok részére, akik munkajukká akarják a juttatások egyikét, vagy másikat törleszteni.

A vármegye területén igen tekintélyes területek állanak rendelkezésre nemes fűz telepítési céljaira. A fűztelepítés és a füzeskezelés az arravaló területen egyet jelent a belterjes gazdálkodással. Azonkívül a termelt fűzanyag a mezőgazdasági ipar egyik jelentős tényezőjévé fejleszthető. A termelt fűzfavesszőnek hántolása és hántolt fűzfavessző címén, mint félgyártmánynak értékesítése, igen jelentős munkaalkalmat biztosít. Ha még ehhez hozzájárul a hántolt fűzfavesszőnek helyben való feldolgozása, akkor a termelési eredmény lényegesen emelkedik, mert az árú előállításával kapcsolatos munkaalkalmak is mind a megye területén maradnak és a munka eredményeképpen befolyt jövedelemtöbblet is az itteni lakosság kereseti lehetőségeit emeli. A fűzfavessző hántolási időszak arra az időre tehető, amikor mezőgazdasági munkálatok szünetelnek. A meghántolt fűzfavesszőfeldolgozás pedig háziiparszerűleg történik.

A Szövetkezet ennek a célnak érdekében egyelőre 5 hold fűzest telepített be és az eddigi meglévő füzeseknek, – amely 40-50 holdra tehető, – az egész termését itt veszi és dolgozza fel, sőt a munkaalkalmak biztosítása és főképp az oktatás céljaira még fűzbehozatalra is szorítkozik, amennyiben két vagon fűzvesszőt kellett venni a fel szabadult Felvidéken. Az anyagot kosárárúnak dolgozza fel, már eddig jelentős kertibútor és

vesszőárú került forgalomba. Ez a produktum egyelőre az oktatás céljait is szolgálta.

A fűzfavesszőtelepítést gátolta a megfelelő dugvány hiánya. Ez évben azonban már az első telepítés terméseredménye lehetővé teszi újabb dugványok termelését és a további fűzfatelepítést. Ami a fűzfavesszőtelepítéssel kapcsolatos eredményszámítást illeti, a következőkben terjeszthető elő.

Egy kat. hold területen 80-100 q fűzfavesszőt lehet termelni. A fűzfavesszőnek 3.50-4 P-s árban való értékesítése még a legrosszabb értékesítési időszakban is biztosítva volt. Ilyenformán egy hold 350-400 P évi értéket termel. Ez kb. 20 q-ás búzatermésnek felel meg.

A fűzvessző feldolgozása a következő számítás mellett eszközölhető. 100 q fűzfavesszőből 33-40 q hántolt fűz állítható elő. 3.3 q nyersvesszőnek a lehántolása igényel 10 q nyers fűzfavesszőt. Egy q tisztított fűzfavesszőre visszaszámított árértékesítés a következő képet mutatja: 1 q vesszőhöz szükséges 3 q nyersvessző, ami szállítási összeggel maximálisan számítva 15 P-t vesz igénybe. A 3 q vesszőnek a meghántolása 9 P értéket képvisel, így tehát összesen 24 P-be kerül egy q hántolt félgyártmányként értékesíthető vessző. Az értékesítési ára ezzel szemben a fehér vesszőnek átlagban 45, a főzött vesszőnek 43 P. Tehát majdnem kétszer annyi nyereséggel lehet számolni, mint amibe az előállítás kerül.

A hántolásnál rendes munkamenet mellett 8 órai munkaidő alatt 70-80, kissé gyakorlottabb

munkás naponként 100-120 kg. vesszőt tud lehántolni. Ez pénzben kifejezve napi 3-4 P-s keresetet biztosít a hántoló részére. A magas hántolási összeget csak városi viszonylatban lehet számításba venni, mert falusi, háziiparszerű feldolgoztatása mellett a fűzfahántolás nem üzemszerűleg 8 órán át tart, hanem sokkal több ideig foglalkoznak vele, nemcsak egy személy, hanem az egész család dolgozhatik rajta.

A fűzfavesszőnek különféle kosárárúk céljaira való felhasználása a jövedelmet lényegesen fokozza, mert az előállított kosárárú (kerti székek, asztalok) már az anyagbeszerzéssel remélhető jövedelemtöbbletet és a kész iparcikkeknek az értékesítéséből előállott jövedelemtöbbletet is biztosítja. Egy q hántolt fűzfavesszőnek kosárárúként való feldolgozása 45-43 P-s értékesítési árral szemben szemben 90-120 P-re emelkedik.

A fűzfavesszőtermelés és feldolgozás nagy lehetőségeket rejt magában. Ugyanis külföldre exportálható a hántolt fűzfavessző. A hátránya azonban az, hogy a hántolás abban az időben végzendő el, mikor a nedvkeringés megvan. Egyébként csak főzés útján lehet a hántolást elvégezni, ami berendezkedést és költségesebb előállítást von maga után.

A fűzfavesszőtermelés és feldolgozás, esetleg az egész gyártmánnyá való feldolgozása a Szövetkezet tagjainak széleskörű munkaalkalmat és bevételi többletet biztosít, miből a szövetkezeti juttatásokat könnyen törleszthetik és több bevételt biztosíthat.

A gazdasági termékeknek mezőgazdasági ipái keretében való értékesítését szolgálja a ciroktermésnek helyi feldolgozása. A Szövetkezet az első kísérleteket már megtette, előállított 2200 drb. seprőt oktatás célzatával. A megyében termelt cirocot ilyen módon nemcsak a belterjes gazdálkodásnak hanem egyúttal a munkaalkalmak szaporításánál nyitja meg a lehetőségét. Seprőkészítés nagyobb ütemben a mezőgazdasági munkálatok befejezése után veszi kezdetét, ugyanis a cirokseprőkészítés a cirok őszi betakarítása után a téli idők egyik legjobb munkaalkalma. Ezidőszerint több, mint 200 ezer seprő átvétele biztosított. A seprőkészítés közepes munkateljesítmény, amely naponta 1.60-2 P téli kerestet biztosít személyenként.

Ugyancsak téli munkaalkalmat állított be a Szövetkezet munkatervébe a tollgyűjtés és osztályozás megszervezésével. Részben törlesztés, részben pedig piaci értékesítés céljaiból átveszi a Szövetkezet tagjaitól a toll-termést és azokat ugyancsak a Szövetkezet tagjaival osztályoztatja, Erre szakembere van és az átvételt a Hangya minden mennyiségben biztosítja. A tollgyűjtés és osztályozás nemcsak munkaalkalmat szolgáltat, hanem lényeges gazdasági előnyhöz is juttatja a Szövetkezet tagjait. A toll forgalmi értékének megfelelő áron való átvétele a lakosságnak – az eddigi tolluzsorával szemben – ugyancsak gazdasági előnyöket biztosít.

A munkaalkalom biztosítása terén a legnagyobb jelentősége a kenderáztatásnak és az ezzel kapcsolatos szövésnek van. Szatmár vármegye

elsőrendű kendert termel. A Szövetkezet gondoskodik arról, hogy a kisemberek nemesített kendermagot kapjanak, mert azzal elérik a magasabb termési eredményt. A megtermelt kenderfeldolgozás előmozdítása érdekében mesterséges kenderáztatókat létesít. A kenderáztatás bére fejében a termelő 10-12 rész kendert fizet.

A Szövetkezet a termelők között propagandát fejt ki oly irányban, hogy a kiáztatott kendert megtilolja és mint szalat értékesíti. A szal értékesítésének két módja van. Egyik mód, hogy szalként eladja a kereskedőnek, a másik, hogy felfonja és mint kendervásznat értékesíti.

A kenderterméstől a vászon feldolgozásáig gerjedő munka rendkívül sok munkalehetőséget biztosít a lakosság részére. A szükséges eszközöket a Szövetkezet iparkodik beszerezni és rendelkezésre bocsátani. A szabványos méretű szövőszékek egységes árú előállítására adnak módot. A kenderáztatással előállott szövetezeti kendermennyiséget az arra szoruló szövetezeti tagokkal dolgoztatja fel a Szövetkezet és vászon formájában értékesíti. Ügy a kenderszal felfonása, mint a szövés abban az időben végezhető, mikor más mezőgazdasági munkára nincs lehetőség. Tehát ez a szövetezeti munka egyfelől nagyon sok munkaalkalmat, másfelől elfogadható keresetet biztosít a szövéssel foglalkozók részére. Mindezen túlmenőleg lehetőséget nyújt arra, hogy az alsóruha és ágynemű pótlását a legszegényebb néposztály saját számára is biztosítsa.

A Szövetkezet ezenfelül a már előállított vásznak felvásárlásával is keresethez juttatja a rászoruló családokat, így nemcsak a szabványos szövőszékek, hanem a már használatos szövőszékek munkaeredményét is illő áron értékesíti és megszünteti azt az uzsorát, ami – a különösképpen megszorult lakosság vászonértékesítése terén – a múltban tapasztalható volt.

A Szövetkezet a vászon értékesítését népművészeti varrottasokká való feldolgozás révén is fokozza. E célból külön csoport alakult, amely az előállított vásznat népművészeti varrásmintákkal ellátja és így hozza, mint asztalterítőket és egyéb díszítési tárgyakat forgalomba.

A Szövetkezet e munkájának jelentőségét az domborítja ki, hogy a fiatal leányok 12-18 éves korukig télen foglalkoztathatók, tehát a családtag maga is hozzájárul a család eltartásához. Az arány feltűnik akkor, ha az évi 200-250 pengős kereset havi elosztását, 15-20 pengő keresetét összehasonlítjuk a leánygyermeknek a varrottasok készítésével elért keresetével, mely kitesz havonta 14-18 pengőt. A varrottaskészítés mellékesen készíthető és a család időkihasználásának egyik nemesebb ágához tartozik. A Szövetkezetnek ez a munkája tehát a kender teljes feldolgozását eredményezi.

A Szövetkezet működése kiterjed a tengeri értékesítésére is. Szatmár megye tengeritermelés szempontjából jelentős szerepet tölt be az ország gazdasági életében. A tengeriértékesítés terén azonban ki volt szolgáltatva a felvevő cégek

kényének-kedvének. Ugyanis különösen az őszi esős időszak bekövetkezése után az értékesítési lehetőségek a szállítási nehézségek miatt lényegesen csökkentek. A tengeri értékesítését a gazdának abban az időben kellett eszközölniök, mikor a szállítási nehézségekkel meg tudtak birkózni.

A górékat a nincstelen kis ácsiparosokkal építteti a Szövetkezet, 50 m. hosszúságban, 130 cm. szélességben, 3 m. magasságban, fedélszerkezete 120 cm. alappal 1 m. magas háromszöget alkot, mely méret teljesen kihasználva, ősszel betakarításkor a földről felszedve, szóval időszerűen száraz cca. 1000-1100 q csöves tengerit fogad be.

A Szövetkezet összevásárolja napi áron a tengerit és azt elraktározva tavasszal értékesíti és a minden valószínűség szerint nyereségből részletti az ősszel beadó nincstelent, beadott tengeritermésének q arányában. Természetesen ősszel a Szövetkezet napi árban vásárolja össze a csöves tengerit és annak árát készpénzben ki is fizeti.

A valószínűségű számítás a következő:

A fenti méretű góré előállítási ára 2.750 P minden egyes góréhoz egy tizedesmérleg beszerzése, valamint a fél-évi tűzbiztosítás díja összesen cca. 250 P lévén, tehát egy góré a Szövetkezetnek cca. 3000 pengőjébe kerül.

A tavaszi lefejtésnél a visszamaradt tengericsutka értéke mindig fedezi a morzsolási költséget.

Ha a legutóbbi 10 év tengeri árait figyelembe vesszük, kb. az árak úgy alakulnak, hogy ősszel, betakarításkor a csövestengeri ára cca. 4 P szó-

kott lenni és a rákövetkező tavasszal, április, május hónapokban a szemes tengeri ára cca. q-ként 10 P. Ha tehát a Szövetkezet megvásárol 1 q csövestengerit 4 P-ért és azt raktározza, abból tavasszal 33-40% beszáradást és csutkasúlyvesztést véve alapul, 60-66 kg szemes tengerit nyer, melynek ára 10 P-vel számítva 6-6.60 P-t tesz ki, tehát 2-2.60 P az az összeg, amely nyers nyereségnek mutatkozik tavasszal. 1000 q csövestengerinél ezen összeg 2.000-2.600 P. Jól lehet téglaszlopokon nyugvó, keményfa vázas, cserépfedelű kukoricagóré élettartama cca. 18-20 év, ezzel szemben a Szövetkezet 10 évre amortizálja a góré előállítási árát, tehát évenként a tiszta nyereségből erre levon 300 P-t, marad tehát az 1000 q csövestengeri után 2000-2.300 P tiszta nyereség, amelyből még kamatvesztés, esetleges romlások és egyéb költségekre (beszedési, kezelői díjak, stb.) levon 500 P-t, visszatérít tehát a megmaradt most már tiszta nyereségből 1.500-1.800 P-t a tengerit annak idején beadó tulajdonosoknak, vagyis q-ként 150-180 P-t. Egy ilyen nincstelen mezőgazdasági munkás ezeken a jó tengeritermő helyeken minden évben elad 18-20 q csövestengerit őszzel, tehát ha a takarékgórékba adja be, akkor tavasszal, mikor sehonnan jövedelme nincs, cca. 30-36 P-t kap kézhez, mely pénz eddig reánézve elveszett és amely összeg neki igen jelentős segítséget jelent.

A Szövetkezet az önálló egzisztenciaképzés szolgálatába a földbérletek megszerzését állítja.

A kisemberek közül azokat tömöríti, akik a föld megműveléséhez szükséges ismeretekkel rendelkeznek. Kibérel részükre akkora egységeket, melyek belterjes gazdálkodás mellett a bérösszegegen kívül a megélhetésüket is biztosítják. Ellátja őket a szükséges felszerelésekkel, vetőmaggal és felesként – a már fentebb az egyes juttatások során megállapított törlesztési tervek mellett az önálló egzisztenciává fejlesztés céljából kiszemelteket – beállítja. Figyelemmel van azonban minden juttatásnál, úgy ennél is, hogy a törlesztéseket teljesíteni tudja s e mellett maradjon neki annyi keresete, hogy abból családját a helyi viszonyoknak megfelelően az előző életstandardot meghaladó módon, tehát magasabb szinten biztosíthassa. A Szövetkezet nem terheli meg az egyéni juttatásokkal teherbíró képességén felül. Ezt az egyéni vizsgálat teszi lehetővé.

A földbérlethez juttatott a feles gazdálkodáshoz szükséges eszközök, élő- és holt felszerelés birtokába jut, s amint ennek révén – úgy az állatok szaporulata, mint a terméseredménytöbblettel a juttatásoknak főképp az élő felszerelési részét letörleszti, kezdetét veszi a kezelésébe adott feles birtok törlesztése. 120 holdon indult meg ilyen irányban a kísérlet. Az ingatlan törlesztési terve még nem készült el, mert a juttatottnak először az élő és holt leltár juttatások törlesztését kell biztosítani. A feles művelés erre az alapot megadja. Az élő és holt felszerelés letörlesztése után a Szövetkezet megadja a lehetőséget, hogy úgy állatszaporulatból előálló termés eredménnyel,

mint munkával, vagy igával a törlesztési tempót fokozhassa, illetőleg a törlesztési időt megrövidíthesse. Ezt a lehetőséget a Szövetkezet minden körülmények között biztosítani akarja, mert ez nagyobb szorgalomra, belterjesebb gazdálkodásra ösztönzi a juttatottat.

Itt szövődnek össze a jelentés első részében említett juttatások. Ezt a mértéket megütő egyén a feles gazdálkodáshoz szükséges felszerelést megkapja. Egyszerre részesülhet liba-, tehen- és sertésjuttatásban. A juttatások során előterjesztett¹ számadás, illetőleg értékelemzés minden juttatásnál kimutatja a törlesztési lehetőséget és a többletet, amit a juttatások révén elér. Nyilvánvaló, hogy a többszörös juttatás őt kedvezőbb helyzetbe hozza, viszont a többszörös juttatás a föld és a többi értékesítési kihasználások révén eredményeiben is fokozódhatik. Tehát úgy az egyes juttatások, mint a többszörös juttatás törlesztése biztosított.

A Szövetkezetnek feladata arra ügyelni, hogy a juttatásokat a Szövetkezet terve szerint használja fel a juttatott és a Szövetkezet – a szövetkezeti érdekek biztosítása céljából – gondoskodik az értékesítés helyes irányításáról. Ilyen körülmények között – emberi számítás szerint – még az esetleg előálló, előre nem számított veszteségeket is könnyen kiheveri úgy a juttatott, mint a Szövetkezet, mert hiszen szétágazó munkájának egész eredményét sem az elemi csapások, sem az egyes embereknél jelentkező emberi gyarlóságok lényegesen nem befolyásolhatják.

A Szövetkezet még a legmagasabb szinten biztosított többirányú juttatás esetén sem fordít egy-egy juttatottnak 2000-2500 P-t meghaladó összeget. A kis egységekben az egyes juttatások révén a kihelyezett pénzek legnagyobb részét biztosítja, így tehát a Szövetkezetet váratlan meglepetés nem érheti. Ugyanis az állatjuttatásoknál minden intézkedést előre megtesz az elhullás ellen. Az értékesítésnél megteszi az intézkedéseket, hogy megfelelő árakat kapjon. A házjuttatásoknál a telekkönyvi biztosítéka a Szövetkezetnek megvan. A bérletjuttatásoknál a feles bérlet biztosítja a bérösszeget. Az állatjuttatásoknál a tulajdonjogot mindaddig fenntartja, amíg az állal letörlesztve nincs. Ezenfelül még a fentebb említett kihasználatlanul maradt munkanapok számát is fokozza, tehát olyan többletkeresethez juttatja, amely a Szövetkezet működése nélkül elmaradt volna. A többletkeresetbiztosítás révén is önmaga számára nyit meg újabb biztosítékokat az értékesítést illetően.

A Szövetkezet munkája a fentebbi felsorolásban nem nyer befejezést, csupán kezdeti stádium, amelyből a Szövetkezet munkája további gazdasági sarjadzásokat hoz. Meg kell említeni azokat a belterjes gazdálkodási lehetőségeket, amelyeket Szatmár vármegye nyújt, így pl. az öntözés és gyümölcstermelés. A Szövetkezet tárgyalásokat kezdett kisebb gazdaságok öntöző berendezésére. Az első kísérlet folyamatban van, annak tapasztalatai után sok község térhet át öntöző gazdálkodásra, amely bőséges takarmánytermelést és

ezzel kapcsolatosan az állatállomány megnövelését fogja eredményezni.

A Szövetkezetre széleskörű feladat vár a híres szatmári gyümölcsösök rendbehozatala és a termés értékesítése körül. A törlesztés során jelentkező munkaerőnek egy tekintélyes részét az elhanyagolt állapotban lévő gyümölcsösök rendbehozatalára fordíthatja. A karbantartott gyümölcsös hozama értékesítési feladat, amelynek helyes megoldása nemcsak a Szövetkezet vagyonállagában idéz elő növekedést, hanem a tulajdonost juttatja az eddiginél összehasonlíthatatlanul magasabb keresethez. A Szövetkezet munkájával megszűnik a gyümölcsértékesítés terén ezidőszerint tapasztalható hiány. A szövetkezet az értékesítést gyorsan és a lehető legjobb áron megszervezi, ezenkívül a rendelkezésre álló munkaerő és anyag birtokában hűtőházakat létesíthet.

A szatmári külterjes gazdálkodás gyenge eredménye összefüggésben áll a földek trágyázatlanságával. A trágyahiány részben az állathiányra, főképpen azonban a trágyatelepek hiányára vezethető vissza. E téren sok pótlásra van szükség. A trágyázás jelentőségével a gazdaközönség nincsen tisztában. Ennek tudható be az a körülmény, hogy a mezőgazdasági kamara révén juttatott trágyatelep építési segélyeket, amelyek trágyatelepekként 100 P-t tesznek ki, a lakosság nem veszi igénybe azért, mert 30 P-t kellene a sajátjából e célra juttatni.

Bár igaz, hogy a 30 P-s áldozat rendkívül nagy összeg az adott viszonyok között, a kapott előny

ezzel szemben nagy. A jelentkezők elmaradásából arra kell következtetni, hogy a lakosság nincs tisztában a kérdés jelentőségével. A Szövetkezet tehát gazdasági missziót teljesít, hogy ha az egyes gazdáknál a trágyatelepeket megépíti és törlesztés fejében a trágyának felét igényeli. A gazda jól jár, mert a másik fele is sokkal több lesz, mint amennyit trágyatelep nélkül elő tudott állítani, azonban minőség szempontjából lényegesen emelkedik a trágya értéke. A Szövetkezet pedig a trágya értékesítését könnyen eszközölheti, ezen a réven pedig a befektetett összeget hamar vissza tudja szerezni.

A Szövetkezet munkája nem áll meg az Jgyes juttatásoknál, a támogatásban részesülő részére különféle gazdasági munka végzését írja elő. így a házhozjuttatottnak elkészítteti az aranykalászos ifjúsággal a belsőséges, intenzív kihasználásához a gazdálkodási terveket, előírja, hogy azokat miképpen műveljék meg és a megműveléshez szükséges eszközöket is adja. így a szükséges gyümölcsfacsemetéket, vetőmagot, haszonnövényeket, stb., amelyeknek hozadékából a nyújtott eszközöket, vetőmagot, stb. a támogatásban részesülő letörlesztheti. E munka révén a konyhakertet fogja népszerűsíteni, amely szatmári viszonylatban igen nagy hiányt pótol.

Minta konyhakerteket is létesített. Ezek megművelését részben az elemi iskolások az iskolai év alatt oktatási céllal végzik, iskolai időn kívül pedig a nagyobb fiúkból önkéntes munkásosza-

gokat szervezett és azokkal műveltetni a konyhakerteket. A konyhakerti vetemények téli elrakását is a Szövetkezet kezdeményezi, ezzel elősegíti az iskolás gyermekek téli étkeztetését.

A termelt zöldségfélék helyes elkészítését a Szövetkezettel parallel haladó főzőtanfolyamokon oktatják. Ezzel a rendszerrel az iskolás gyermekek étkeztetése és a főzési ismeretek elsajátítása is megoldódik. A főzőtanfolyamoknak a Szövetkezet munkájához való kapcsolása egy másik vonatkozásban is kifejezésre jut, nevezetesen a főzőtanfolyamokra elsősorban a juttatottakat osztja be a vármegye alispánja, tehát ezeknek szerves bekapcsolódása a Szövetkezet célkitűzéseinek intenzív elősegítését biztosítja.

A munkásosztagnak mellett ezidőszerint Szatmárban működő női munkatáborok is bekapcsolódnak a Szövetkezet munkájába. A női munkatáborok vezetősege a Szövetkezet munkáját ismeri, a Szövetkezettel karöltve elősegítik a célok mielőbbi megvalósítását. Úgy a szövés, mint a háztartási ismeretek elsajátítása érdekében fejtenek ki igen hasznos munkát.

Mindezekeken túlmenőleg az egyes juttatásoknál a közigazgatás ellenőrzését és közreműködését is beiktatja, mert a Szövetkezet a közigazgatásnak a szociális gazdasági igazgatás részét veszi át. Mentésíti a közigazgatást a munkaképes, de önmagukat munkájuk révén eltartani nem tudó egyének, családok közsegélyezésétől. A községek terhet csökkenti, mert hiszen nem kell egyoldalú támogatást nyújtani a községek pénzéből, csupán

arra kell igyekeznie, hogy a különben közsegélyt igénylő családok részére kiadott szövetkezeti juttatásokat helyesen használják fel és a Szövetkezet feltételeit tartsák be.

De a közigazgatásnak ilyen irányú közreműködése azért is közigazgatási érdek, mert azok, akik a juttatásban részesülnek, többnyire a közterhek viseléséhez nem járulnak hozzá. Annyira szegények, elesettek, hogy ők szorulnak a közeltartására. A juttatások révén kiemelkednek ebből az elesettségből és egy bizonyos idő után, mint javakkal rendelkező egyének, a közterhek viseléséből kiveszik részüket, tehát adóalanyok lesznek. Itt jelentkezik államháztartás szempontjából a szövetkezeti munka nagy jelentősége, mert a Szövetkezet forgótökéje önálló egzisztenciákat alkot, akik évek során az adókkal busásan megtérítik azt az összeget, amelyet a Szövetkezettől juttatások során kapnak még abban az esetben is, hogyha a juttatások során itt-ott egyik-másik ágazatban a Szövetkezetet, mint közvagyonot veszteség éri.

A statisztikai megállapítások szerint a 6000-et meghaladja azoknak a családoknak a száma, akik közületi támogatásra szorulnak. Ennek a 6000 családnak az adófizetővé képzése éppen adó szempontjából, ha évenként 5 P-nél nagyobb adót nem fizetnek, évi 30.000 P adóbevételt jelent az államháztartásban azzal a 150.000 P-vel szemben, amelyet évenként az állam ínségsegély címén közöttük szétosztott. Ha még ehhez hozzávesszük azt a pénzszeget, amely az elgyengült

egzisztenciák gyermekei részére tej és cukor formájában kiosztásra kerül mintegy 120.00 P értékben, akkor jelentkezik a 270.000 P-t kitevő negatívummal szemben a minimumra értékelt 30.000 P-s pozitívum, mely pozitívum az évek során állandóan fokozódik és a lakosságot kiemeli abból a kétségbeejtő elhagyatottságból, amely már apátiává, saját ügyeivel szemben való érdeklődéstelenségre fokozódott. Ez az értékes népréteg kiemelkedik a tökéletes leromlottságból, szegénységből, megindult benne a szerzési vágy, amely kiváltja az intenzívebb gazdálkodáshoz való készséget.

A Szövetkezet további kihatásai során a magánvállalkozást is fokozottabb mértékben emeli, Ugyanis többtermelés fog előállni. Ezeknek a terményeknek az értékesítése nagyobb lehetőségeket biztosít a magánvállalkozás részére. De a több-l termelés révén a lakosságnak az a nincstelen része, amely ma nem nevezhető fogyasztónak a vállalkozások szempontjából, pénzhez jut, tehát olyan iparcikkeket fog beszerezni, amelyhez eddig nem juthatott hozzá.

Több, mint 6000 család fogja a ruhaszükségletét, mezőgazdasági szükségletét a vonatkozó iparok útján beszerezni, nyilván emelkedik a fogyasztók száma és több vásárló lesz, s miután a Szövetkezet a fent leírt célkitűzésen túl nem megy, nyilvánvaló, hogy a Szövetkezet révén nyújtott kereset előnyeit a magánvállalkozás fogja élvezni. De különben is a Szövetkezet legtöbb üzemét csak tanítás céljából folytatja. A Szövetkezetnek nem

célja a magánvállalkozások keretébe tartozó iparoknak állandó üzése, hanem azokat csak addig szándékozik folytatni, amíg megfelelő magánvállalkozó azt át tudja venni, de természetesen csak akkor adja át, ha az átvevőben garancia van arra nézve, hogy a fogyasztók kiuzsorázása nélkül fogja üzni.

A Szövetkezet kétségtelenül nagyon széleskörű gazdasági munkát fejt ki. A Szövetkezet azonban éppen azért foglal el egész rendkívüli helyzetet a közigazgatás és a gazdasági élet között, mert nem marad meg egy üzleti feladat teljesítésénél, hanem kiterjedt gazdasági munkát fejt ki, hogy a fentebb leírt feladatot el tudja érni és éppen, mert rendkívül fontos állami és közigazgatási feladatot lát el, mindazoknak az állami szervezeteknek a közreműködését igényelheti és igényli is, amelyeket az állam erre a célra hívott életre. Márpedig az államhatalomnak nem kevesebb, mint 82 ilyen intézete és intézménye van, amelyeknek közreműködését ebben a gazdasági munkában, mint szakértőnek a munkáját igénybe veszik.

A Szövetkezet helyileg a gazdasági felügyelőség, mezőgazdasági iskola, mezőgazdasági kamara, háziipari felügyelőség, az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet, a Mezőgazdasági Munkásokat Védő Központi Irodák, Országos Mezőgazdasági Munkásházépítési Alap, Országos Telepítési Tanács, az Ipari Növénytermelést Irányító Bizottság, a Mezőgazdaság Megsegítésére Szolgáló Bizottság, a Magyar Mezőgazdasági Kiviteli Intézet, az Országos Gazdasági Szakoktatási Tanács,

a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet, az O. K. H., a Földhitelrendező Országos Bizottság, a Mezőgazdasági Szociálpolitikai Tanácsot, az Országos Közegészségügyi Intézetet, az Iskolánkívüli Népművelés egész apparátusát igénybe veszi. Az állatbeszerzéseket a Földművelésügyi Minisztérium közreműködésével végzi. Minthogy az államhatalom ilyen sokirányú szakhivatalt és szervet létesített a mezőgazdasági munkások helyzetének megjavítása érdekében, a Szövetkezet ezeknek közreműködését igényelheti, hiszen ennek a célnak a szolgálatában hívta az államhatalom ezeket életre. Minthogy megfelelő szakértelemmel rendelkező fentebb felsorolt államalakulatok vannak, a Szövetkezetnek megvan az a biztos alapja, amelyre működését felépítheti a nélkül, hogy külön adminisztrációt és költséget igényelne ezeknek az igénybevétele. Ami pedig a helyi intézkedést illeti, azt a forgótőkéhez viszonyított minimális költséggel el lehet látni. Ezidőszerint a Szövetkezet elnöke és igazgatósági tagjai az alapszabályok szerint működésükért semmi néven nevezendő tiszteletdíjat nem kapnak. A szövetkezeti feladatok végrehajtására a Szövetkezetnek egy központi vezetőre van szüksége, aki 350 P fizetést és 150 P úti-átalányt kap, szükség van egy könyvelőre, akinek fizetése havi 150 P, ezenkívül egy gépiróra, aki havi 60 P fizetés mellett ellátja a levelezést. A vármegye részére juttatott 776.000 P összegnek 2 %-ban felszámított kezelési költsége 15.500 P bevételt biztosít. Ezzel szemben a

felsorolt alkalmazottak fizetése 8.620 P-t tesz ki, tehát a 2%-os kezelési költség nemcsak ezt az adminisztrációt, hanem még az összes felmerült dologi kiadásokat is bőven fedezi. Az egyes juttatások révén a fentebbi részletezés során kimutatott nyereségek a Szövetkezet részére egy külön tartalékalap kiképzésére nyújtanak lehetőséget. Az adminisztráció költségei a tőkének felhasználását kizárják, legalább is a tőkének e célra való felhasználását szükségtelenné teszik. A szociális feladatoknak, – amelyek implicité magukban foglalják a Szövetkezet munkáját, – ellátására a községi jegyzők mellé egy-egy kiegészítő erő felfogadása engedélyeztetett. Ezeknek a községi kiegészítő munkaerőknek, – vagy ha őket a jegyző más irányban akarja foglalkoztatni, akkor a jegyzőnek – kötelessége, hogy a szociális helyzet megjavításával kapcsolatos munkát elvégezzék. Tehát minden faluban, illetőleg minden jegyzőségben a szövetkezeti részmunkák végzésének megvan a hivatalos szerve. A Közjóléti Szövetkezet lelke és vezetője a vármegye alispánja. Az ezzel kapcsolatos közigazgatási intézkedések előkészítésére külön közjóléti előadó nyert megbízást egy másodfőjegyző személyében, aki az egész vármegyében a Szövetkezet munkájával kapcsolatos tennivalókra az utasításokat kiadja. Tehát külön adminisztrációs költség nincs a fentebb felhozottakon kívül.

VI.

Szatmár Vármegyei Közjóléti Szövetkezettel párhuzamosan végzi szociálpolitikai munkáját a Baranya Vármegyei Közjóléti Szövetkezet. Az egyke következtében Baranya vármegye lakossága csökkenő tendenciát mutat. Az egyke miatt bekövetkezett társadalmi és nemzeti hátrányok kiküszöbölését tűzte ki feladatul a vármegye Közjóléti Szövetkezete. A cél szolgálatában a kihalt családok eladásra kerülő házait s földjeit veszi meg és ezekre a népesedés szempontjából első helyen álló vármegyék, elsősorban Szatmár lakosságának arra való részét telepíti át. A Baranya vármegyei szövetkezeti munka a szatmári szövetkezeti munkához hasonlóan egyéni kiválasztás útján végezheti feladatát.

Az áttelepítésnél nagy gondot fordít az áttelepítendőek kiválasztására. A talajviszonyok, éghajlat, a társadalmi felfogások, felekezet, egészségi állapot azok a tényezők, amelyeket figyelembe kell venni az áttelepítésnél. Az áttelepülő személyekben meg kell legyenek azok a tulajdonságok amelyek a község közösségébe való behelyezkedést biztosítják. Az áttelepítés helyes megoldása nagy körültekintést igénylő, nehéz munka, azt sem elhamarkodottan, sem tömegben végezni nem lehet. Az áttelepítendőket az arra alkalmas helyre és megfelelő körülmények közé kell helyezni.

Az áttelepítésre kerülő személyek keresetének biztosítása különösebb nehézségbe nem ütközik, mert Baranya megyében állandóan munkáshiánnyal küzdenek. A jómódú lakosság földjét szíve-

sen adja felesbe, művelésre, tehát úgy a napszám, mint a feles művelés a megélhetést biztosítja. A Baranya Vármegyei Közjóléti Szövetkezet az áttelepítendőnek hitelt nyújt a ház megvételére, eszközök, igásállatok beszerzésére. Míg Szatmár vármegyében a juttatásoknak sokkal kisebb foka már lényeges segítséget jelent, az áttelepítés] kapcsolatban a kiadási tételek lényegesen magasabbak. A ház, házhely, az igásállat és a gazdasági munkához szükséges eszközök tekintélyes beruházást igényelnek. Kétségtelen, hogy ezzé] kapcsolatosan a bevételek is nagyobbak. Az áttelepítésnél kezdetben nem lehet számítani olyan gyors visszatérítésre, mint a Szatmár vármegyei juttatásoknál, de a komoly gazdasági egység kiképzésének minden előfeltételét biztosítja, tehát csak rendes, dologszerető, törekvő családokat lehet áttelepítésnél figyelembe venni.

Az áttelepítés ütemét tulajdonképpen a kiválasztás határozza meg, mert a rendelkezésre alle felvásárolható földek száma az elhelyezést biztosítja. Az áttelepítéseknél előálló kisebb akadályok és nehézségek, amelyek azonban az áttelepítendő szempontjából rendkívül nagy jelentőségűek, rendkívül nagy tapintatot, körültekintést és türelmet igényelnek. A megkezdett áttelepítés eredménye a gazdasági évre való tekintettel, alapjában az ősszel veszi kezdetét és a jövő tavasszal mutatja meg teljes kibontakozásában a lehetőségeit. A Baranya vármegyei szövetkezeti munka megindításával a kormányzat teljesíteni akarja azt az általános nagy óhajt, amely az egykés vidékek

kipusztulásának helyes betelepítésével kapcsolatosan a múltban ismételten felmerült.

VII.

A Szövetkezetek, amelyek munkájukat december második felében kezdhették meg, mert a pénzt csak akkor kapták kézhez, ez alatt a hét hónap alatt az eddigi magyar szociális gazdasági közigazgatási életben páratlanul álló eredményt értek el. Az eddig kibontakozott program és a nép körében kiváltott hangulat az eredményt véglegesíti. A Szövetkezet munkája teljes egészében egy év múlva bontakozik ki, ha azok az előre nem látható akadályok, mint pl. a jelenlégi száj- és körömfájás, vagy a tél és tavasz folyamán a katonai bevonulásokban jelentkező akadályok meg nem gátolják. (Mintegy három havi munkakiesés keletkezett ennek folyamányaképpen.) A szövetkezeti munka teljes kibontakozása maga után vonja a falvaknak újraépítését, az eddig üresen tátongó gazdasági udvarok benépesülését, az eddigi kisembereknél tapasztalt külterjes gazdálkodásnak belterjes gazdálkodássá való átalakulását, a nincstelenek, éhezők, rongyosak ezreinek a kisegzisztenciák közé való felszívódását és ezzel kapcsolatban az igazibb magyar élet felvirágozását.

VIII.

A falusi nincstelen lakosságnak intézményes támogatása mellett a városi nincstelen lakosságnak az önálló egzisztenciává való képzése érdekében is megtörténtek az első kísérletek. A városi

nincstelenség kérdésének egyetlen levezetője az arra szoruló rétegnek magántulajdonhoz juttatása. Most már 10 esztendő tapasztalatra lehet hivatkozni a városi nincstelenség kérdésének elbírálásánál, ez pedig azt igazolja, hogy azok, akik némi kis ingatlannal rendelkeznek, a gazdasági élet válságaiból könnyebben, gyorsabban kiemelhetők, mint azok, akiknek semmi néven nevezendő magánvagyonuk nincs. Ez a tapasztalat adta meg az indítást arra, hogy a városi lakosság nincstelen rétegének magánvagyonhoz való juttatását megkíséreljék.

A városi lakosság magánvagyonhoz juttatása során azokat a gazdasági lehetőségeket, amelyeket a városi élet biztosít és nyújt, össze kell egyeztetni a házhelyjuttatással. Míg a falusi házhelyjuttatásoknál a 600 négyszögöles telek az ideális kiindulási lehetőség, amelytől csak kényszerítő körülmények folytán lehet eltérni, addig a városi telkeknél maximálisan 250 négyszögölet lehet számításba venni. 250 négyszögölon intenzív kertgazdálkodás mellett egy család a háztartásához szükséges zöldségfélét nagyjából fedezni tudja. Ez a mérték nagyjában és egészében elegendő, mert a városokban alkalmi munkák, közmunkák, a család ellátásához szükséges kiegészítő keresetet biztosítják.

A városi nincsteléneknek magánvagyonhoz való juttatása terén az első nagyszabású kísérlet Pécs városában vette kezdetét. A város törvényhatósága elhatározta, hogy 100 db. túlnyomórészt szoba-konyhából álló családiházat épített a több-

gyermekes és rászoruló családok részére. A lakóházak egy részét 2 szoba-konyhás lakástípusban építi.

Ezeknek a lakásoknak tulajdonjogát a juttatott lakbérfizetéssel törlesztheti le. A számítás kiinduló pontját az a tény határozta meg, hogy a sokgyermekes családok – a házigazdáknak az utóbbi időben tapasztalt magatartása miatt – nem juthattak lakáshoz, illetőleg sok házigazda csak a gyermekek számának megfelelő progresszív lakbér ellenében adta bérbe a lakást. A sokgyermekes családok az egészségre ártalmas és úgy az elhelyezés, mint nevelés szempontjából káros állapotot még ráadásul magas lakbérrel voltak kénytelenek megfizetni. A háztulajdonosok a lakbér behajtása körül sokkal szigorúbban jártak el a sokgyermekes családoknál, mert tisztában voltak azzal, hogy a sok gyermek eltartásának gondja és a munkáscsaládok kereseti lehetőségei sokszor hozzák a családokat abba a helyzetbe, hogy a lakbértörlesztéssel elmaradnak. A lakbérfizetést – különösen a sokgyermekes családoknál – a gyerekek táplálása és nevelése sínylette meg. A lakbért a család eltartójának, tehát minden körülmények között meg kellett fizetnie, e mellett különféle vegzatúrának voltak kitéve, amelyek abból állottak elő, hogy a gyermekek játszás közben a többi lakó nyugalma érintették. A város hatósága szociális kötelességének érezte, hogy ezen az állapoton segítsen. Azt a megoldást választotta, amely a közület károsodása nélkül cél elérését biztosította. A

számítási alap tehát a lakbér volt, amelyet a sokgyermekes munkáscsaládok eddig is fizetni voltak kénytelenek és ennek fizetésére a jövőben is beidegződtek. A lakások kiadásánál, elbírálásánál az eddigi lakbérfizetési készséget és kötelességet figyelembe vette.

A lakbér nagysága a leggyengébb lakásokban is, – amelyek pedig egészségügyileg teljesen alkalmatlanok lakás céljaira, – a sokgyermekes családoknál 20 P-t lényegesen meghaladja, tehát a 20 P-s számítási alap adva volt. Ha egy olyan konstrukció létesül, amely 25 esztendő alatt a 20 P-s lakbér havi fizetésével lehetővé teszi a telek és a ház árának törlesztését, akkor a megoldás elől minden akadály elhárul.

A város által megépíttetett egy szoba-konyhás lakások 4200 P-be kerülnek. Minthogy a kormányhatóság kikötötte a közgyűlési határozat jóváhagyása során a 25 éves adómentességi idő alatti elidegenítési tilalmat, a 25 esztendei törlesztési terv mellett az eddigi rossz lakásért fizetett 20 P-s lakbérből még a betéti kamatokat is fedezni tudja. Egy házra eső számítás szerint az évi 220 P lakbér törlesztése mellett a 25 esztendő alatt 9.528.58 P az az összeg, amit a vásárló kifizet. Ha a 4200 P-t ugyanakkor a város hatósága be¹tenné pénzügyintézetbe és a feltételezett 4 %-os kamatot kapná, utólagos kamatozás mellett a 25-ik év végén 11.196.51 P-re (előleges kamatozás mellett 11.653.82 P-re) szaporodna fel az összeg. A két összeg között a különbség 1.667.93 P-t tesz ki a város hátrányára.

Azonban a város ezt az összeget nem a saját lí vagyonából fedezi, hanem a befektetett összeghez az ínségényhítés címén a kormányzat 110.000 P-t adott. Ezenkívíül a sokgyermekes családok helyzetének lakásjavítására még kílön 5.500 P-t engedélyezett. Ezt mint államsegélyt a szolgáltatásokból le kell vonni, ennyivel csökken a város befektetett tőkéje. Egészen természetes, hogy .ez után az összeg után a kamat elmaradása a végeredményben 1.667.93 P kamatkülönbözet, mint városi elmaradt haszon, számításba nem jöhet, így tehát a városi viszonylatokban drágább építés mellett is, egy kis államsegély nyújtásával a városi proletariátus házhoz való juttatása minden nehézség nélkül megoldható és e mellett az államsegély is kisebb kamat mellett visszatérül és a további építések forgótökéjét alkotja.

Ez az ingatlanhoz juttatásnak csak az egyik része. A fontosabb, szociálpolitikai vonatkozású rész azokban a feltételekben jelentkezik, amelyek a város az oda behelyezett családok részére előír. Ezek az előírások részben egészségügyi vonatkozásnak, részben pedagógiai és részben gazdasági vonatkozásúak.

Az egészségügyi vonatkozású feltételek között előírja a házhoz juttatottak részére a kötelező orvosi vizsgálatokat. A telep részére a tisztifőorvos egészségügyi szabályokat készít, amelyeket, – ha a város hatósága jóváhagyja, – pontosan be kell tartani. Előírja a tisztaságot, a rendet, a háznak a kimeszelését, tisztántartását és a kisebb tatarozását.

Pedagógiai vonatkozásban a hazafias, vallásos szellemben való nevelést, a hazafias, szociális, kulturális mozgalmakban való részvételt, ezenkívül a kölcsönös megsegítés érzésének a kifejlesztése érdekében előírják részükre az egyes családoknál fellépő betegség, vagy más munkát akadályozó körülmények fennforgása esetére a kölcsönös segítség nyújtását.

Gazdasági vonatkozású intézkedésekben előírja a város hatósága részükre, hogy tartoznak egy közjóléti szövetkezetbe tömörülni és a szövetkezetnek úgy a termelés, mint az értékesítésre vonatkozó szabályaihoz alkalmazkodni. Előírja, hogy a veteményes kertekben milyen szélességben és milyen hosszúságban tartoznak az egyes veteményes ágyásokat elkészíteni és azt lelkiismeretesen, belterjesen kezelni. A feltételek között szerepel, hogy megállapított számú sertést és szárnyast kötelesek tartani, valamint a terményeknek téli eltevéséről is kötelesek gondoskodni. Feltételként írja elő a város a háziiparral való foglalkozást is.

Az egészségügyi előírásra való kötelezésnek indokát az adja, hogy a lakáshoz jutottnak egészségi állapotát megőrizze, ilyenképpen munkaképességét biztosítsa, ennek révén pedig minél kevesebbszer kerüljön abba a helyzetbe, hogy az egészségi állapota miatt ne tudjon dolgozni. Az egészségügyi előírások egyúttal fontos pedagógiai szempontokat is felölelnek, mert gyakorlatba átviszik azokat az előírt kötelezéseket, amelyeket általában a lakosság betartani nem szokott.

A lakásoknak a tisztán tartása és csinosítása fejleszti a szép iránti érzéket és a nincstelene-
ket átvezeti a rendes, tiszta, lakályos családi ház
környezetébe.

A gazdasági előírások arra alkalmasak, hogy a lakáshoz juttatottak szabad idejének egészséges felhasználásához és egyben annak gazdasági előnyt jelentő módjához vezesse. Az eddig kert nélküli, nedves, sötét lakásokban elhelyezett család zsúfoltsága, zaja, levegőtlenése a család kereső főjét elriasztotta a családtól, s az a korcsmákban keresett menekvést. A kertek művelése a rendelkezésre álló szabad idő helyes felhasználásával a családfőt – egy másik irányú munkával való lekötéssel egyidejűleg – nemcsak testi, hanem lelki felfrissüléshez vezeti. Ezenkívül a sokgyermekes családoknak fentebb említett lakásviszonyai miatt a gyermekeknek az utcára kiszorítását és ezzel a gyermekeknek utcai csavargását szünteti meg, mert a gyermekeknek megvan a saját udvarukban a játszási lehetőségük. A nagyobb gyermekeket befoghatják a baromfi kezelésre, és a háziiparban való foglalkoztatásra. A főzési és téli elrakás kötelességével pedig a városi nincsteleneknél tapasztalt háztartási ismeretek hiányát pótolja, a rendes főzésre megtanítja és ezzel a rendes, egészséges, kiadós táplálkozást biztosítja a juttatott családok részére.

A nagy kérdőjel önkéntelenül felmerül, hogy biztosítókkal nem rendelkező házhoz juttatottak miképpen teljesítik kötelezettségüket és mi lesz abban az esetben, ha közérdekű magatartásuk

hiánya miatt a juttatottakat ki kell lakoltatni. Erre az esetre a szerződésben van kikötés, nevezetesen a lakótelep létesítését a város hatósága éppen azokra való tekintettel hívta életre, akik megfelelő lakáshoz jutni nem tudtak. Ennek a lakótelepnek tehát a szükséglakás jellegét ki mondja. Ezzel biztosítja a maga számára a köz-igazgatási úton való eljárás előnyeit. A juttatottakkal kötött megállapodásban kifejezésre jut az a kikötés, hogy amíg a 25 esztendős időtartam tart, addig köteles lelkiismeretesen fizetni a megállapított lakbért. 25 esztendeig ő tehát bérlője a szükséglakásnak, ha tehát az előírásokat, feltételeket nem tartja be és ennek következtében kilakoltatásra kerül sor, az eddig befizetett összeg lakbér címén kerül elszámolásra és kártérítési igényt nem támaszthat.

A szociálpolitikai célt azonban a város csak akkor szolgálja tökéletesen, ha az önhibáján kívül a fizetésteljesítés terén elmaradt egyéneknek valamilyen módon lehetőséget nyújt az elmaradás pótlására. E téren úgy segít, hogy a lakóknak már beköltözésük előtt 3 hónapon át egy hónapra eső lakbérüknek $\frac{1}{3}$ -át le kell tenni. Tehát beköltözéskor már egy havi lakbértartalékkal rendelkezik a jövőben előálló lakbérfizetési nehézsége esetére. A lakóknak szövetkezetbe kell tömörülniök.

Ez az összeg, amit lakbértartalékként befizettek, egyúttal a szövetkezeti részjegyként szerepel. A lakók ezenfelül havonként, mint szövetkezeti rizikót, 1 P-t kötelesek befizetni, amit

a javukra könyvelnek el. Ebből az összegből lehet kártalanítást, illetőleg ideiglenes hitelt nyújtani azoknak, akik lakbérfizetési kötelezettségüknek – rajtuk kívül álló oknál fogva – nem tudnak eleget tenni. Ez a mód azt jelenti, hogy nem 25 esztendő, hanem esetleg 26 esztendő alatt törleszti le azt az összeget, amibe a lakóház kerül és mégis 25 esztendő letelte után a ház tulajdonába megy át.

A szövetkezeti szervezkedésnek megvannak azok a további lehetőségei, hogy az oda behelyezett családok részére egyéni kis forgótőke kiképzését biztosítsa. A szövetkezetbe tömörült lakók a szövetkezetek részére megállapított kormányhatósági előnyök birtokában közszükségleti cikkeknek egy tételben való beszerzésével hozzá jutnak a nagybani beszerzés előnyeire. Az ott létesítendő boltban a lakók olcsón beszerezhetik szükségleteiket, és e mellett lehetővé teszi, hogy a rendes forgalmi ár és a nagybani ár közötti különbözetből a szövetkezet egy kis részt visszatartson és ezt a fogyasztó javára, egy nevére szóló betétkönyvben tartalékolja. Itt csak egy tételt kell említeni. A megejtett számítások szerint a 28 filléres kenyér árát szövetkezeti beszerzéssel 20 fillérré lehet csökkenteni. Ha most a különbözetből kilónként csupán 2, esetleg 4 fillért tartalékol a Szövetkezet a fogyasztó részére, ebből évi 29 P forgótőke kialakítását eredményezi. A többi fogyasztási cikkeknek a Szövetkezetből való beszerzése – minden túlzás nélkül – egy évben 100 P-s forgótőke kiképzését eredményez-

heti, amelynek birtokában a család mentesül az élet és gazdasági helyzet különböző megrázkód-tatásaitól.

A városi nincsteleneknek ezen úton való megsegítése feleslegessé teszi az ínségakciót. Az eddig ínségakcióra juttatott összegnek a forgótöke szerepét biztosítja, amely aztán minden esztendőben újabb házak építésével a nincstelenek egy újabb részét emeli az önálló egzisztenciák közé. A házadómentesség megszűnése után ezek a nincstelenek, akik eddig a közterhek viselése szempontjából csak tehertélt jelentettek, adófizetőkkel válnak és mint ilyenek egyfelől rájuk költött pénzeket teszik feleslegessé, másrészt pedig a közterhek viseléséből veszik ki részüket. Az önálló egzisztenciává alakult nincstelen azonban a gazdasági élet szempontjából fontos szerepét úgy teljesíti, hogy a gazdasági életben fogyasztó, vásárló és termelő tényezővé erősödik és mint ilyen, az állam, nemzet megerősítésének munkájából kiveszi az őt megillető részt.